

Røgen - Færre
Lokalhistoriske
Forening

Årsskrift
1996

Indholdsfortegnelse 1996

	Side
Minder fra en svunden tid	5
Thi kjendes for ret	23
Skoleloven	36

Indholdsfortegnelse 1995

Bøndernes klædedragt gennem århundrederne	5
Bulotti den Anden	21

Indholdsfortegnelse 1994

Pastor Jessen i Røgen	5
Johanne Andersdatters tragiske selvmord	14
Barndoms- og ungdomserindringer	17
Erindringer fra Klintrup	20
Fællesskabets ophævelse i Klintrup og Røgen	44
Landsbykongen Laurids Fog	53
Skomager Kristian Pedersen	54

Indholdsfortegnelse 1993

Niels Poulsen, Røgen	7
Mere om Landsbykongen Laurids Fog	19
Farre Karosserifabriks historie	27
Fra skidenrende til water closet	35
En aftægtskontrakt fra Klintrup	39
Oustrupgård	45
Jens Peter Jørgensens soldatertid	56

Indholdsfortegnelse 1992

Grundtvig og Vilhelm Beck i Røgen .	7
Karl Lund, smed i Farre 1932 - 1984	10
Ved aftenpiben, om at lave tobak	16
Af en slægts saga på godt og ondt	18
Bylaugets gilder	54
Et falsk „brandbrev“ fra Farre	58
Erindringer fra Farre Hede	64

Indholdsfortegnelse 1991

De forsvundne lyde	7
Juleforberedelser	11
Farre by	13
Løvskovlunds historie	21
Oldtidsfundene i Sporup, sommeren 1953	27
Fortegnelse over stensamlingen	29
Erindringer om Farre Møbelfabrik	33
Erindringer fra Farre	42
Et slagsmål i Røgen	53
Murermester Martin Christensen	56
Lærer Aage Helbo	59

Indholdsfortegnelse 1990

Røgen Farre lokalhistoriske forening	7
Minder fra Kulbjerg	27
Sporup kirke og familien Fischer	39
I Kammergårdens have	45
Fastelavn er mit navn	50
Lidt om Farre hede	50
Foreningens vedtægter	71

Minder fra en svunden tid

Af: Thyra Schmidt og Karen Warming

Engang var der masser af liv i Farre - mange handlende og håndværkere.

Der var to købmænd, to smede, bager, slagter, skomager, tricotageforretning, vaskeri med fransk vask og strygning, barber, damefrisør, lillebilvognmand, skrædder, bødker, møbelfabrik, mejeri, skole, tømrer, bygningssnedker, urmager, karetmager, systue, lastbilvognmand, maler, telefoncentral, savværk, jordemoder, cykelhandler, træskofabrik og en masse unge mennesker der arbejdede på gårdene.

Vi har besøgt Rasmus Pedersen, Sporup Kirkevej 50, tidl. Sporupgård. Rasmus er født d.19/5 1905. Vi bad ham fortælle om de mennesker der levede i Farre da han var ung, så følgende beskrivelse strækker sig fra ca. 1900 - 1940-50 Der ud over har vi fundet en del i arkiverne.

Rasmus begyndte at gå i skole i Farre Bysskole til maj 1912 ved lærer Knudsen. Han gik i skole hver dag, de første tre år i betteklasse, det foregik om eftermiddagen fra kl. 12.30 til 15.30, de sidste fire år gik han i storeklasse, det var om formiddagen fra kl. 8.00 til 11.00.

Rasmus gik til præst i Røgen præstegård, ved provst Vistoft. Der var konfirmation to gange om året, de børn der fyldte år fra november til maj, gik til præst om vinteren de der havde fødselsdag om sommeren gik til præst om sommeren. Undervisningen bestod i at lære katekismus og salmevers udenad.

Rasmus starter sin erindringsfortælling om Farre by, ved Sporup Kirkevej 2. Her husker han en mand ved navn Mads Peter, far til Peter Jensen, Broagergård - senere købte Marinus Lauritzen huset. Han kom fra Klintrup, hvor han havde været smed. Han havde også været lokomotivfører ved Hammelbanen. Da han flyttede ind i huset i Farre, byggede han et træskur, hvor han startede som cykelsmed. Senere ernærede han sig som urmager. Han var gift med Sorine, hun gik ud som kokekone. De havde børn, Viggo, Aksel, Inger.

Minder fra en svunden tid

På Sporup Kirkevej 3 boede tømrer Niels Thomsen, han havde selv bygget huset. Hans kone døde tidligt fra seks børn, hvoraf de to yngste endnu ikke var konfirmerede. Børnene hed: Jens, Gunnar, Valborg, Valentin, Holger og Dolly.

På det grønne område ved Sporup Kirkevej, lå der engang en landsbysmedie, i et lille kampestenshus. Smeden Jens Thomas Jensen, boede privat på Gl. Skanderborgvej 100. Der var et lille stykke jord til huset, det var lejet ud til slagter Jens Rasmussen. Smedens kone, Karen Marie, kaldet Madam Jensen, var jordemoder.

Smed Georg Dahl Lemming overtog smedien i 1920, og købte huset Gl. Skanderborgvej 102 af et dødsbo efter smed Søren Peter Rasmussens enke Maren Rasmussen. Handelen blev varetaget af deres søn Niels Rasmussen, som boede Gl. Skanderborgvej 88. Maren og Søren havde medens de boede i huset, et par køer, som græssede på en lille "towt" der hørte til huset.

Smedien på Sporup Kirkevej

Minder fra en svunden tid

Efter nogle år i den gamle smedie, byggede Lemming en helt ny på den anden side af Gl. Skanderborgvej, nu nr 97.

I huset Gl. Skanderborgvej 104 boede der engang en snedkersvend. I 1927 boede barber Mehlsen til leje i huset. Derefter købte skrædder Jørgen Madsen huset. Han havde haft en ejendom på Skanderborgvej 235. I 19?? købte Valborg Lauritzen huset, af skrædderens arvinger. Valborgs mand Viggo var omkommet ved et sandskred i en grusgrav i 1939. Valborg havde 2 sønner, Aksel og Viggo. Viggo var endnu ikke født da hans far døde.

På Gl. Skanderborgvej 110 ligger Bækgård. Den ejedes af Kresten Beck-Jensen, han købte gården af Kristian Dein, gift med Elsebet, født Pedersen. - De havde otte børn, Holger, Kryger, Peter, Anker, Oktavius, Astrid, Else og Helga. - Beck-Jensen solgte gården til Marius Brandt, og han solgte til Marie og Chresten Christensen, som efterfulgtes af deres søn og svigerdatter Marius og Ragnhild.

Mejeriet Høgholm Gl. Skanderborgvej 116. I folketællingen fra 1890 kan vi se at Kresten Beck-Jensen var mejerist. Rasmus Pedersen mener at mejeriet Høgholm blev bygget af to brødre, som senere rejste til Amerika.

I folketællingen står der:

Kresten Beck Jensen	27 år mejerist født i Tvillum
Mariane Petersen	23 år husmoder " " "
Pige	under 1 år født i Sporup
Anni Marie Sørensen	15 år tj.p. Lindå
Sofie Marie Skjødt	26 år meyerske Svostrup
Anton Sørensen	33 år mejer Bording
Thormod Hansen	19 år mejer Bryrup

K. Beck-Jensen kom fra gården Høgholm i Voel, deraf navnet på mejeriet. Det var først i 1880-erne der rigtig kom gang i oprettelse af mejerier her på egnen. Vi ved at Beck-Jensen var en dygtig og foretagsom mand. Han ejede mejeriet til det blev Andelsmejeri i 1906. Men han ansatte en bestyrer i 1902, som hed Laurits Martinus Lauersen, han var gift med Øllegård født Bendixen. De havde fire sønner, Vagn som senere efterfulgte sin far som mejeribestyrer på Høgholm, - Ejvind der blev land-

mand på Sjælland, - Erling blev snedker, udlært på Farre møbelfabrik, - Oluf blev også mejerist.

I 1899 følte Beck-Jensen at der var ved at være for hård konkurrence fra Andelsmejeriet Videmark i Anbæk, så han besluttede at bygge et mejeri i Hammel, som fik navnet Frijsenborg Herregårdsmejeri.

Bønderne kunne sende bud med mælkekusken efter smør og ost. Og det var jo en hel ost og smør i 1/2 eller hel kilo pakker. Mælkekusken havde også returnmælk med tilbage til bønderne, det var kærnemælk, skummetmælk (som kaldtes futmælk) valle og symetmælk. Skummetmælken kunne være brændende varm, når den kom retur. Returnmælken blev brugt til grise og kalve.

På Gl.Skanderborgvej var der købmandsforretning.

I 1907 solgte Poul Gam sin ejendom i Begtrup til Jens Nielsen, han var far til "Margrethe i Bejtrup" - Poul Gam købte derefter købmandsforretningen i Farre af Rasmus Pedersens moster og onkel, Mette og Martin Lauersen, der havde haft den i 4 - 5 år. Poul Gam døde i 1912, men hans enke Ann Dein blev boende hos sin datter og svigersøn Mette og Søren P. Sørensen, da de overtog forretningen. Efter dem førte deres søn og svigerdatter Gudrun og Poul Gam Sørensen forretningen videre, til den lukkede i 1966.

I 1928 rev S.P. Sørensen den gamle forretning ned, det var et lille bindingsværkshus. Medens den nye forretning blev bygget, drev han sin købmandshandel videre fra nabogårdens lade. I 1929 stod den nye bygning i to etager klar til indflytning. Senere byggede han en træbygning til, hvorfra han drev mølleri og grovvareforretning. Pakhuset blev det kaldet, det var ofte samlingssted for folk med "en tør plet i halsen".

Mælkekusken tog ofte æg med til købmanden fra gårdene, og så tog han købmandsvarer med retur. - Men købmanden kørte også en ugentlig landtur, først med hest og vogn, senere med lastvogn.

Karetmager Frants Jensen boede i nr. 114. Han lavede kasse-vogne til bønderne, og kaner. Det meste af hans arbejde bestod dog nok i at reparere de gamle vogne, såsom at lave nye hjul og andre reservedele til dem.

Skulle man have en ny krat eller trærive, eller bare have den gamle repareret, så gik man til ham. (læs iøv. Arsskrift 1993 side 27-34).

Marie te P. Jensens hus. Høgholmvej 2

Der boede Laus Snedkeren, han var med til at bygge Farre Forsamlingshus i 1905, og det gik han fallit på. Han blev nok snydt af nogle svende fra København. En broder købte så huset, så Laus kunne blive boende. Der var elleve børn, Marie, Gørdil, Magda, Petra, Johanne, Sofie, Niels, Alfred, Ejnar, Sigvald og Anker. Ejnar blev skomager, og bosatte sig i Farre. Rasmus erindrer at Laus Snedkeren ikke var særlig glad for nytårsaften, og de unge havde vældig respekt for ham!

Købmand Friis, Gl.Silkeborgvej 2

Købmandsforretningen ejedes engang af en købmand Holm, han døde i 1893. Hans enke førte forretningen videre en tid, men det endte med en tvangsauktion. Søren Poulsen overtog den, og solgte den i 1901 til Niels Marius Friis, som havde haft Nørre Vissing Kro. Han blev i 1919 afløst af sin søn Thorvald, og hans kone Margrethe, der var fra Sortemosegård. De fik en søn Christian, som overtog forretningen i 1947. Christians kone Hilda, der var damefrisør, kom til Farre for at hjælpe Kirstine, (ved skrædder Gammelgård) i hendes frisørsalon. Hilda og Christians søn Allan overtog forretningen i 1976.

Der var også foderstofhandel til forretningen. Der blev solgt kraftfoder, som bestod af kokoskager og hørfrøkager. De forskellige foderkager kom hjem i store plader, Ca. 1 ½ tomme tykke, som så blev knust i en knuser, som blev trukket ved hjælp af en trækbom, som blev trukket af en hest. Hesten blev også brugt til at køre landtur med og til at hente varer med ved stationen. Der var også et mølleri, så bønderne kunne komme med deres korn og få det malet til grutning.

Lyngholmgården, Gl.Silkeborgvej 10

Her boede Anders Pedersen og Jacobine fra Skorup. Deres børn var: Peder, Søren, Åge, Christian, Thorvald, Marie og Kirstine. Marie rejste til Amerika med en slagtersvend. Christian blev gift med Meta fra Kulbjerggården, en søster til Rasmus Andersen. De andre 4 brødre og Kirsti-

Minder fra en svunden tid

ne blev hjemme og passede gården. Anders Pedersens søster var gift med mejeriejer Beck-Jensen

Gl.Silkeborgvej

Her lå engang en "Hollandsk vindmølle" - der hvor nu karosserifabrikken ligger. Mølleren hed Peter Zacho. Han boede i "Møllevang" huset der lå ved siden af møllen. Mølleriet fik en brat ende, for møllen "løb losk" i et stormvejr ca. 1915, så den ikke kunne køre mere, og den blev aldrig sat i stand.

Peter Zacho havde to sønner, Christian der havde gården på Silkeborgvej 29 i Farre, og Georg der blev gift med Enevold Rasmussens datter Ane, de havde en ejendom på Farre Hedevej 43.

Enevolds hus.

Enevolds hus er der heller ikke mere. Han var skomager, han havde to børn Niels og Ane. Enevold gik også ud som hjemmeslagter.

Og så var der jo "Mølledammen" - den havde nu nok ikke noget med møllen at gøre, den lå på et stykke by-jord, så det har måske været et fælles vandingssted for kreaturer. - Mølledammen blev senere kaldet for branddammen.

Midt på torvet lå sprøjtehuset, hvor den lokale brandsprøjte stod.

Damgården, Gl.Silkeborgvej 1

I gården der ved torvet, boede Else og Søren Jørgensen. Søren far Jørgen Sørensen havde haft gården før dem. Else var søster til Marie - Christian smedens kone - De solgte gården til Gerda og Thomas Thomsen. Gerda var fra Smidsiggården, Thomas fra Røddikgården. De solgte til Sognefoged Larsens søn Knud og hans kone Lise, som derefter solgte til Knuds broder Svend og hans kone Anna, f. Zacho.

Barberens hus. Gl.Skanderborgvej 128

Huset blev bygget i 1801, det var stuehus til røddikgården eller Damgården. Der boede Ann Mari Holm, enke efter Købmand Holm, med sin søn Niels Peter Holm. Ann Mari var kokkekone, sønnen var skrædder,

Minder fra en svunden tid

han cyklede til Hammel hvor han syede hos sin morbroder Skrædder Madsen - broder til skrædder Jørgen Madsen i Farre - Senere syede N.P. Holm for Skrædder Harrit. Efter moderens død blev N.P. Holm boende i huset. I 1957 købte Frisør Johs. Thomsen huset.

Villa Pax, Gl.Skanderborgvej 130

Det var det første hus Martin mureren byggede. Han byggede det for Svingel - Kresten og Svingel - Lisbeth. De var festlige folk, og de holdt Svingelgården i fin stand. Det var i 1914, de byggede som aftægts hus.

Efter dem overtog sønnen Jens Gammelgård og hans kone Anne Svingelgården. Jens Gammelgård døde af blindtarmsbetændelse. Anne drev gården videre med hjælp af en bestyrer, Hans Daniel.

Svingel - Lisbeth boede i Villa Pax, hun var enke i 25 år. Efter hendes død blev huset lejet ud til bl.a. Anna og Chresten Olsen, Asta og Thoevald Pedersen boede der også en tid. Karen og Charles Nielsen flyttede der ind, da de overdrog Brunbjerggård til deres søn Ejvind og hans kone Gudde (Gudrun Margrethe).

Anna og Henriks Ejendom, Gl. Skanderborgvej 132 a

Her boede handelsmand Karl Urbak, han stod på torvet i Hammel og handlede med grise. Der var lidt jord til ejendommen. Else og Søren Jørgensen købte stedet, da de solgte Damgården. De havde en datter Anna, som giftede sig med Henrik Christensen, fra Røgen, de overtog siden stedet.

Skrædder Harrits hus, Gl.Skanderborgvej 136

Snedker Lauersen byggede huset, som senere blev købt af Skrædder Børge Harrit. Børges far var stationsforstander på Sporup Station. Børges kone Metha var fra Hørslev.

Marens hus, Gl.Skanderborgvej 140

I dette hus er Rasmus Pedersens far kaldet P-Rask født. Han var to år da gården blev flyttet ud på marken. Der var fem børn Peter, Dorthea, Mett Mari, Niels og Jens Jacob. Niels var handelsmand, Dorthea blev gift med

Minder fra en svunden tid

Hans Hansen, der havde en gård i Skejby, og var formand for mejeriet Vesterbro i 30 år. Mett Mari blev gift med en handelsmand Niels Peter, de begyndte i Lyngholmgården omkr. 1907-8 og boede siden ti andre steder.

Lyngholmgården brændte nogle år senere, pigen som tjente der, blev dømt for ildspåsættelse og sad inde i to år, inden det blev opklaret, at det var sønnerne der havde sat ild på. Som erstatning fik pigen en ny cykel, og så skulle det være godt!

Under branden morede de unge, der var til stede, sig med at kaste sten efter et spejl på et møbel, der stod midt i bålet, det var sidst på eftermiddagen, Sporupgårds karl, Martinus, kom hjem fra marken og sagde Hansens gård brænder, men først på eftermiddagen havde P-Christian, en søn fra Sølvstensgården, været derovre og havde slukket ilden.

I huset boede senere Smed Schmidt, han havde smedie på den anden side af vejen nr. 139. Smed Chr. Holm Jensen som arbejdede for Schmidt, boede der også. Chr. Holm Jensen, kaldet Christian-Smeden, overtog forretningen, og byggede både nyt værksted og beboelse.

Schmidt startede så et cykelværksted, som blev overtaget af Søby Andersen efter Schmidts død. Søby Andersen solgte til Maren og Andreas Sørensen. Andreas Sørensen var vejmand og kørte lillebil. Han kørte meget med Provst Vistoft i Røgen. Der blev fortalt, at det var lidt kappestrid om hvem der var mest præcis af de to.

Andreas Sørensen holdt uden for præstegården og holdt øje med klokken, - han vidste hvor mange sekunder det varede at køre ind og holde for døren, - indenfor stod provsten og holdt øje med klokken, så i det øjeblik han åbnede døren, holdt Andreas Sørensen udenfor. Andreas var gift med Maren Kanne, søster til skipper Simonsens kone, og halvsøster til Jens Kanne, Rohdegårde.

Jens Jacobs hus, Gl.Skanderborgvej 142

Huset her blev bygget af Røddik-Kresten, fra Røddikgården, som aftægtshus, men han nåede ikke selv at komme derind. Det blev solgt til Jens Rasmussen, der havde både slagterhus og butik der. Derefter kom Jens Knudsen, da han solgte Smidsiggården til Peder Kristian Nielsen.

Minder fra en svunden tid

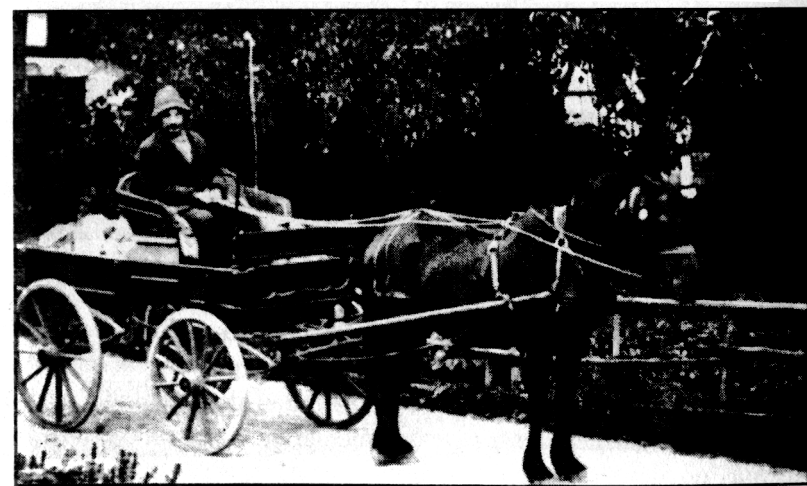
Jens Knudsens kone hed Ann Mari, de havde en datter der var værkbruden (handicappet)

På Damagervej 164 lå der et savværk som Karetmager Frants Jensen købte i 1941 og solgte igen i 1943 til Ottar Hansen, som startede en parketfabrik der, der blev lavet både ege og bøge parketgulve.

Træskofabrik, Damagervej 166

Karetmager Frants Jensen og Anton Mide havde bygget en god produktion af træsko op inde i Farre; men i begyndelsen af 30'erne flyttede produktionen ud på Damagervej, hvor Mide overtog forretningen, som han selv kørte i nogle år.

Der var før i tiden et par gamle bindingsværkshuse ude ved savværket, i et af dem boede Niels Kristian Andersen, hvedebrødmanden. Han hentede hvedebrød ved bageren, som han så gik rundt og solgte. Han bar brødet i to store kurve i en rem over skulderen. Han havde mange børn, bl.a. Peter (kringelpeter, fordi hans far også solgte kringler) Andrea blev gift med Sigurd fra Sorring. Sigurd (Pot-Sigurd) kørte rundt og solgte lervarer fra pottemageren i Sorring. Andre gange solgte han også fisk. Han kørte på cykel, med en lille tohjulet vogn bag efter.

Pot-Sigurd med sin hestevogn

Minder fra en svunden tid

I et andet hus boede Niels Villumsen, hans datter Kirsten blev gift med skrædder Gammelgård i Farre.

Elvas hus, Gl.Skanderborgvej 145

Tømrer Niels Thomsen byggede huset for købmand Friis, der startede et savværk ved siden af. Alfred Rasmussen boede der en tid, inden han flyttede til Gl. Skanderborgvej 129. Holm Lydersen boede der også en tid, han arbejdede for Hedeselskabet, med dræningsarbejde. Magnus Gammelgård har også boet i huset, da sønnen Jens overtog gården.

Mads Hansens hus, Gl.Skanderborgvej 141

Da lærer Knudsen holdt op som lærer i Farre byskole, flyttede han ind i sit nyopførte hus. Det kostede ham 14.000.-kr at bygge det. Da Knudsen døde i 1931 overtog Søby Andersen huset, som han så solgte til Mads Hansen. Mads Hansen havde cykelværksted i et træskur bag ved huset, og så kørte han lillebil.

Smed Lund, Gl.Skanderborgvej 139

Her lå en gammel smedie, som ejedes af Smed Schmidt, da der ingen beboelse hørte til smedien, boede Schmidt på den anden side af vejen (se omtale af Nr.140). I smedien lavede man hesteko, bindsler, tøjerpæle, der blev repareret landbrugsredskaber, skoet heste og meget mere. Smeden kørte også ud til bønderne for at værke (beskære) hovene ud på plagene (unge heste). Der blev mest brugt Jyske og Belgiske heste til markarbejdet. Enkelte steder havde de Oldenborgere, det var nok mest et statussymbol. På de små brug var det mest Russerheste, Nordbakker eller Islændere.

Zachos hus, Gl.Skanderborgvej 137.

Her boede Søren Poulsen, som havde haft Sporupgård. Det var Søren Poulsen der i 1893 overtog købmand Holms forretning på tvangsauktion, og solgte den til N.M. Friis. Efter Søren Poulsens død blev der afholdt en auktion.

Senere boede der en der hed Bjørn. Maren og Søren Hansen boede der i mange år, de kom fra Skørring. Søren Hansen havde været fodermester

Minder fra en svunden tid

på Rohdegården, der blev fortalt, at han havde rævejagten, det var en del af hans løn. Søren Hansen var hjemmeslagter, Maren var sykkone. Søren gik rundt på gården og slagtede grise, og Maren havde indrettet systue derhjemme. De havde fire børn, Bernhard var skomager i Skjoldelev, Svend var smed i Voldby Birkemose, Hansine var gift med Osvald Villumsen, og Mary var gift med en der hed Gunnar.

Jespers hus.

Mellem nr.133 og 137 lå der engang et gammelt bindingsværkshus, det var stuehuset fra Sortemosegård, der blev flyttet uden for byen. Her boede Anine og Jesper Steffensen. Jespers far var Peter Steffensen i Svenstrup. Jesper var meget politisk interesseret, han ville gerne have en diskussion, når han blev rigtig ivrig stammede han meget. Folk ville gerne tirre ham lidt, for at få gang i diskussionen. Jesper havde et lille gartneri, han avlede både blomster og grøntsager, som han gik rundt og solgte. Han var også reservepost, og skulle der samles penge ind, eller tegnes deltagere til juletræsfesten i forsamlingshuset, så var det gerne Jesper der stod for det. Han trådte også pedalerne til orglet i Sporup Kirke.

Jespers hus

Idas hus, Gl.Skanderborgvej 131

Det har muligvis hørt sammen med Sortemosegård, da der er samme matr.nr. her boede Søren Hampen, hans kone var fra Løvskovlund De havde senere Søbyvad Kro. De havde en søn, der blev sagfører. Derefter boede tømrer Lauersen der, han var med til at bygge flere huse i Farre. Lauersen solgte til Ole Holm, der havde haft en gård i Sorring, han solgte til Søren Overgård, der kom fra Rosenlund.

Så købte Laus Sørensen det. Han havde en datter der hed Ida, hun blev gift med Kristian i Sølvstensgården. Laurs Sørensen var murer, og han var sammen med en broder med til at bygge Kulbjerggården op efter en brand. En anden broder var ejendomsmægler.

Alfreds hus, Gl.Skanderborgvej 129.

Det er det gamle stuehus fra Svingelgården, fra dengang gården lå inde i byen. I huset boede vaske - Trine, hun lavede chokolade til juletræsfesten i forsamlingshuset. Hun havde en dreng, som Rasmus Pedersen gik i skole sammen med. - Dorthea og Karl Røddik boede der en kort tid, da de havde solgt gården Gl. Skanderborgvej 107. Huset blev så købt af Alfred Rasmussen, han var arbejdsmand og tromlefører. Og så havde han kontrolsted for fagforeningen. Han var også i sognerådet en periode. Han og hans kone Thora havde to sønner, Johan og Ejner.

Slagteren. Gl.Skanderborgvej 127

Her har i mange år været slagterhus og forretning. Omkring 1910 havde Jens Rasmussen huset, han flyttede senere op i nr. 142. Jens Rasmussen solgte forretningen til Kristoffer Rasmussen, der kom fra Blåkærgård. Han solgte så igen til Lourcing, der havde haft en gård i Vensyssel. Efter ham kom Jensen fra Voldby, som solgte til S.P. Sørensen, der kom fra Sall. Han solgte til Hans Karlsen, der var gift med Margrethe (Geth) fra Løvskovlund. De solgte til Johannes Andersen, som blev den sidste slagter i Farre.

Vandværksvej 5

Dette hus blev bygget omk. 1906-7 af Søren Karlsen, som havde haft ejendommen "Ungdomslyst" som ligger på Farrevej 139. (se årskr. 1994

side 55). Søren Karlsen var veteran fra 1864. - Senere boede Johannes (Post) Pedersen der sammen med sin moder der var fra Sverrig. Johannes's forældre havde haft en ejendom ved Sporup Station, den Anders slagteren havde.

Farre Forsamlingshus. Vandværksvej 3.

Forsamlingshuset blev bygget i 1905. Det første værtspar i Forsamlingshuset, var Rasmus Pedersens moster og onkel, Mette og Martin Laursen. I Forsamlingshuset blev der holdt juletræsfest. Men inden da gik man rundt til samtlige husstande og "tegnede" hvor mange der ville med (tilmelding). Det var Jesper der sørgede for det. Og det var andre priser dengang, det kostede 1 krone pr. husstand. Ved juletræsfesten gik man rundt

om træet og sang julesalmer og sange, der blev læst en historie, og så fik børnene en appelsin og en pose slik. Senere drak man chokolade og spiste boller, ude i skænkestuen. Kramer spillede violin og Otto fra Voldby spillede fløjte.

Der var en ungdomsafdeling der holdt bal en gang om måneden. Der var en dørvogter til at holde ro og orden, og da det var en afholdsforening, blev øllerne drukket uden for!

Ved andre fester, der blev afholdt i forsamlingshuset, var det vand der blev drukket til maden. Menuen til en fest var som oftest suppe steg og dessert. Desserten var ofte citronfromage eller is. Alt var hjemmelavet, også isen, den blev frosset ved hjælp af knust is. Man hentede hele isblokke på mejeriet.

Der blev også afholdt fastelåvnssfest og høstfest, med medbragt mad. I mange år var Marie og Chr. Holm Jensen værter, de afløstes af deres søn Anker og hans kone Asta.

Telefoncentralen. Gl.Skanderborgvej 125

Her lå engang det gamle stuehus til Brunbjerggård. Her boede skrædder Gammelgård og hans kone Kirsten. Deres datter Johanne, var gift med Kr. Rasmussen fra de røde huse.

Johanne døde, da deres datter Anna var ganske lille. Kr. Rasmussen giftede sig så med Kirstine, - hun var søster til Christian - smeden. - Da Kr. døde få år efter, startede Kirstine en frisørsalon, men da hun ikke selv var frisør, måtte hun have en udlært frisør til at hjælpe sig. Først var det en frk. Norup fra Hammel, derefter kom Hilda Friis i 1944. Hilda blev gift med Chr. Friis i okt. 1944. Kirstine lukkede salonen igen og blev ansat som husbestyrerinde ved smed Lemming.

Skrædder Gammelgård havde en datter mere, Karen. Hun blev gift med en skræddersvend, der arbejdede for hendes far. Før i tiden var det vadmelstøj man brugte, det var vævet af hjemmespundet uldgarn, det blev vævet hos en væver i landsbyen. I Røgen boede Niels Væver. Garnet der blev brugt, blev farvet med plantefarver.

Det var vist først i 20'erne at der blev oprettet telefoncentral i Farre, den blev installeret hos Gammelgård. Der var ikke mange abonnenter i starten, det var kun de handlende, håndværkerne og de større gårde der fik telefon. - Det fortælles at en kone havde så stor respekt for telefonen, at hun måtte have rent forklæde på, før hun turde tale i det nymodens apparat.

Vognmand Hansens hus. Gl. Skanderborgvej 123.

Vognmand Andreas Hansen, var gift med Stine Ørbæk, de havde tre børn Theresa, Artur og Tage. Andreas Hansen kørte de første mange år med heste. Han kørte en mælketur. Han hentede varer ved toget til købmanden. Og han kørte dagvogn til Silkeborg. Og han kørte sten og grus til landevejene. Om vinteren hentede han is til mejeriet. Isen blev brækket op i en mose, kørt op til mejeriet, hvor det blev lagt i en stor bunke og dækket med tørvejord, så det kunne holde sig i lang tid. Da Andreas Hansen fik lastbil havde han nogle charaban-sæder som han kunne sætte op på ladet, når han skulle transportere folk, f.eks. til ungskue i Silkeborg og Horsens, så var der rigtig liv og glade dage. - Ellers kørte han meget med foderstoffer o. a.

Theresa rejste hjemmefra, medens Artur og Tage blev hjemme og hjalp i forretningen. Tage begyndte tidligt at køre Fordvogn, - for han havde fået kørekort - han havde jo siddet ved siden af sin far og lært ham kunsten af.

Martin-murens hus. Gl. Skanderborgvej 121 a

Her har boet en cykelhandler. Og på et tidspunkt en slagter, hvilket har bevirket at der er trukket salt ind i murværket. Det har givet problemer for senere ejere. Læs iøvrigt mere om Muremester Martin Christensen i årsskriftet fra 1991 side 56.

Gl. Skanderborgvej 121 b

Huset blev bygget af Jens Jensen, som var søn af snedker Niels Jensen, Hjulhuset, Gl. Skanderborgvej 103. Senere boede Snedker Søren Peter Rasmussen her, han var fra et af de røde huse. Søren Peters kone Elna, var damefrisør.

Gl. Skanderborgvej 121 c

Huset her er formentlig bygget af murer Niels Thomassen Kramer, han boede der i mange år. Han var plejebarn hos Bager Christian Becher, der havde bageri nede i "Gyden" ca. Gl. Skanderborgvej 73. Kramer var også musiker, han spillede på violin, til ballerne i forsamlingshuset, først sammen med Otto fra Voldby, senere blev det sammen med skomager Pedersen fra Røgen, der slog på trommer, og fru Riishøj fra Røgen der spillede klaver. Når der var ildebrand i byen, så gik Kramer foran den lokale brandsprøjte og truttede på sin trompet.

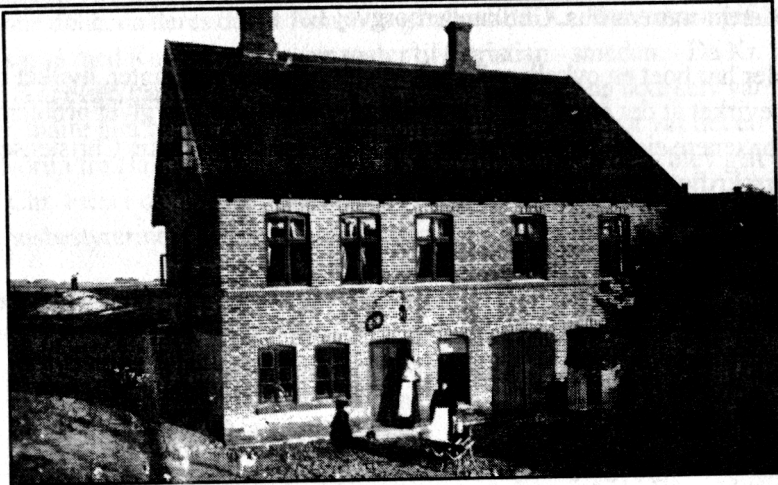
Bageren. Gl. Skanderborgvej 119

Der har gennem årene været adskillige bagere her. Bl.a. Pedersen, Sørensens, Didriksen og sidst Svend Åge Munk.

Hvedebrødmanden, som gik med sine to kurve, har måske hentet sit brød her. — Der blev kørt landtur hver uge, først med hest og vogn, senere med bil.

Malerens hus. Gl. Skanderborgvej 117.

Huset blev bygget i 1904. Maler Kaae boede der. Da han døde boede hans enke der alene. Senere købte maler Egon Berntsen det.

Bagerens hus

Vejlins hus. Gl. Skanderborgvej 115.

Togfører ved Hammelbanen, Vejlin fra Århus, købte et stykke jord af Karl Røddiks "Towt" og byggede dette anseelige hus i tre etager, det stod færdig i 1928, men han nåede ikke selv at flytte her ud, da han døde forinden. De havde 8 børn, 4 drenge og 4 piger. To af pigerne, Thora og Nanna kom til at bo i huset sammen med deres moder. Thora Vejlin fik en lille trikotageforretning. Nanna der var blevet gift med "Per" Henry Arthur Mehlsen, startede med fransk vask og strygning, medens hendes mand havde frisør og barber salon i huset. De fik 4 børn, Børge, Henny, Kirsten og Birtha.

Karl Røddiks gård. Gl. Skanderborgvej 107.

Her boede Dorthea og Karl Røddik. De havde ikke selv nogen børn, men en plejedatter, Agnethe, hun blev gift med Købmand Kristian Pedersen, de havde købmandsforretningen på Farre Hede. - Karl Røddik solgte gården til Lise og Knud Larsen.

Hjulhuset. Gl. Skanderborgvej 103.

I det smukke gamle hvide hus, som ikke er der mere, boede Snedker Niels Jensen. Han har været med til at bygge mange af husene i Farre, i arkivet findes flere af hans tegninger og tilbud på bygninger. Bl.a. Forsamlingshuset, Mads Hansens hus, Kulbjerggården, som han var med til at opføre igen efter en brand. Han havde 6 børn.

Vilhelm, Jens der som sin far var tømrer, Helga der hjalp med serveringen i forsamlingshuset, Marianne var hjemme og hjalp med at passe den lille syge søster Marie. Elna boede i Århus, men vendte hjem da hun blev pensioneret. Helga og Elna solgte huset og flyttede til Hammel. Den nye ejer rev huset ned i 1995, men fik ikke bygget nyt.

Skrænten, Gl. Skanderborgvej 99

Huset ejes af kommunen. Det var tidligere fattighus. Men da der ikke mere var brug for det, og det blev brugt til alm. udlejning, fik det navnet Skrænten. På et tidspunkt, da det endnu var fattighus, boede der bl.a. en kone der blev kaldt Mikkelt Stine. Hun havde tre børn, Ann Mari, Else og Anders. Mikkelt Stine gik med sin spand rundt til gårdene og tiggede om

mad. Ann Mari kom ud og tjene på gårdene. Else tjente også flere steder, hun fik nogle vanskabte børn, og endte selv til sidst på Brejninge. Anders var heller ikke meget hjemme, men det fortælles at han havde nogle meget fine papirer fra livgarden.

Nogle af de sidste beboere var Ann Mari, Thora og Anders. En dag skete der et meget voldsomt drama i huset. Anders gik ind og slog Thora ihjel med en brødkniv, hvorefter han cyklede til Hammel og meldte sig selv til politiet. Han blev sat i arresten i Hammel, hvor han hængte sig i sine seler.

Læs iøvrigt Peter Nielsens historie om livet i fattighuset, i årsskriftet fra 1992 side 42.

Søgården. Gl. Skanderborgvej 92.

I 1902 købte Søren Sørensen gården af Anders Nielsen. Søren Sørensen havde den til 1922, da solgte han den til Marius Brandt og flyttede så ud på Sporuplund. Marius Brandt solgte igen i 1928, vist nok til Jens Jensen (broder til A.M. Jensen, møbelfabrikken). Marius Brandt købte Bækgården. Jens Jensen var gift med en søster til Søren Sørensens kone, deres far var Anders Nielsen (ejer fra 1902-22). Jens Jensen havde først en gård i Sorring, derefter en i Haurum og til sist i Hammel.

En ejendomshandler Kristensen havde også Søgården en tid, indtil Ole Vinter købte den og drev den til 1927, da overtog Ane og Niels Sørensen den. De fik fem børn, Rita, Marie, Karen, Vagn og Hans Ove. Hans Ove døde elleve mdr. gl.

Gl. Skanderborgvej 88

Der boede smed Niels - Niels Rasmussen og hans kone Johanne, - kaldt Hanne. Niels's far var smed, deraf navnet. De fik to drenge og en pige, begge drengene døde. Datteren Karen blev gift med Niels Frederik Jensen, fra Svenstrup. De boede i Farre i 3-4 år, flyttede derefter til Hammel. N.F. Jensen var maler, og optrådte somme tider som hurtigtegner.

Omtale af husene i "Gyden" dvs. på den nord-østlige side af bækken, kan ses i årsskriftet fra 1992 side 33 -39.

Thi kjendes for Ret

Af: Jens Mandrup Frandsen, Viborg

Denne beretning er fra tidsrummet 1826 - 1829. Den omhandler en rets-sag mod Søren Nielsen Kirkegaard på Farre Hede. - Han var en slem tyveknægt, han blev idømt „Kagstrygning“¹ samt livsvarigt fæstningsarbejde i København.

Han var også mistænkt for at have brændt Lyngbygård ved Brabrand af, hvorved en gammel røgter Erik Carlsen, 74 år gammel, indebrændte. Men det nægtede han for ellers var han bleven decolteret (halshugget) for mordbrand, som straffen var den gang.

Søren Nielsen Kirkegaard var født i 1790 i Labing, Framlev sogn og døbt d.25 juli 1790 i Framlev kirke, søn af gårdmand Niels Nielsen Kirkegård og hustru Maren Frandsdatter. - Hans far dør d.10-7 1814 Hans mor Maren Frandsdatter gifter sig igen 17-11 1815 i Framlev kirke, med Ladefogeden på Lyngbygård Rasmus Sørensen (Thorsen).

Søren Nielsen Kirkegaard bliver selv viet i Sabro Kirke d.25-11-1824 med Elisabeth Enevoldsdatter af Farre Hede, hun er født d.10-6-1806 i Farre, datter af husmand i Farre Enevold Madsen og hustru Bodil Jensdatter (se Årsskrift 1992 side 25-44)

I juni 1824 køber Søren Nielsen Kirkegaard sin svigerfaders ejendom Moeskiær på Farre Hede, for 215 rdl.

Hvornår han startede sine tyvetogter vides ikke, men den 8. januar 1828 blev der nedsat en Politiret i hans hjem. Der blev foretaget en ransagningsforretning. Sognefogeden fra Farre, Peder Sørensen mødte på opfordring og fortalte at der i foråret 1826 blev stjålet en hel bro af egetømmer, fra skiellet mellem Sjelle og Voldby mark. Om morgenen efter at det var sket, kom Peder Skovfoged og gårdmændene Jens Sørensen og Simon Thøgersen, alle af Sjelle mark og anmeldte at broen var stjålet nat-

¹ Kagstrygning: Manden blev bundet til kagen (pælen), som stod på en offentlig plads, og fik "stryg", d.v.s. skarpretteren piskede ham.

ten før og at de havde sporet at den var kørt til et vandsted her ved Moeskær. - Men Søren Nielsen Kirkegaard nægtede at kende noget til det. Men da han mærkede at de vidste hvor tømmeret var, tilstod han, og forklarede at han ville bruge det til mellemskiæl i sit hus. Han måtte derefter på mændenes forlangende køre det hele tilbage igen.

Dommeren foreholdt Søren at han havde formodning om at han også havde begået et tyveri mortensaften, natten mellem d.10. og 11. november. Men Søren erklærede at han ikke havde stjålet mere.

Dommeren betydede ham at han bedst ville kunne godtgøre sin uskyld ved at opgive hvor han så bemeldte aften eller nat havde befunden sig. Søren svarede:

„Var det ikke Mortensaften eller den nat Lyngbygaard brændte - da var jeg hjemme“ - Han erindrer nu tydeligt at han kl. 3 om morgenen, tydeligt, her fra stedet, så at luften gav genskin af ilden. Han var tidligt oppe, fordi han ville have været i byen, men ikke kom det på grund af regnvejr. Hans kone Elisabeth blev nu afhørt, og forklarede at hun tydeligt kunne huske at hendes mand var hjemme den aften. Hun huskede at han kom ind tidligt om morgenen og sagde at det blev ikke godt vejr, da det var så rødt i sydøst - og det blev da virkelig også regnvejr. Søren havde dengang ikke snakket om ildebrand, det fik hun først at vide om eftermiddagen, af en Tærsker fra Kalbygaard, ved navn Peder Andersen, der var her for at tinge et sold af hendes fader.

Elisabeths far og bror, som boer i et hus her i nærheden, blev også afhørt, men vidste ikke om Søren havde været hjemme den nat.

Retten overleverede nu Inqvisatens hus til hans hustru og forføiede sig derefter til Farre for at kontinuere forhøret.

Dommeren havde hørt at Peder Lyngholm i Farre var i besiddelse af 4 theskeer, som havde tilhørt Søren. Peder Lyngholm forklarede at han for en tid siden havde købt dem af en Kniplingskræmmer. De 4 theskeer var mærket F.P.S.B. og S.N.S.B. Skeerne blev forevist Søren, som tilstod at de havde tilhørt ham, dog tør han ikke afgive nogen absolut tilståelse herom, da den ene ting kan ligne den anden.

Dommeren dekretede arrest, hvorefter Søren blev ført til Aarhus Arrest, forhøret indtil videre udsat og retten hævet

Blichfeldt

Som vidner: L. Schandorf - H. Andersen

Den 14. Januar 1828 blev en politiret nedsat på Tingstedet i Skanderborg.

Efter tilsigelse mødte Tærsker Hans Andersen til afhørelse. Søren kom ikke, sikkert på grund af dårligt vejr, han blev i stedet afhørt i Aarhus, fri for bånd og tvang med Arrestforvarer Sultan. Han forklarede ad generalia at hans navn er som anført, han er 37 år gammel, født i Labing. Hans fader døde for omtrent 12 år siden, men hans moder lever endnu og boer i Labing. Han var hjemme hos sin fader til hans dødsdag. Nu bemærkede han, at han også efter den tid, og indtil han købte stedet på Farre Hede, hvilket nu er 3 a 4 år siden, boede på sin fødegård i Labing, hos sin stedfader Rasmus Thorsen og ernærede sig der i sognet af tømmer og snedkerarbejde. Han er gift men har ingen børn. - Han blev igen ført tilbage til arresten og forhøret indtil videre udsat.

Den 23. Januar 1828 fremstilles han igen i retten. Commissionen vil undersøge årsagen til Branden på Lyngbygaard og Labing Mølle. - Søren forklarer nu at en Kudsk på Lyngbygaard, men som nu sidder til leje i et hus på Farre Hede, kom til ham søndag d. 11. nov. kl. 7 og bad ham være forlover, og følge ham til præsten i Røgen, og mødte der endvidere som forlover for fæstemanden, en Sadelmager fra Farre Hede, hvis navn ligeledes er Søren. Fra Røgen gik de hjem til fæstemanden for at drikke Jagilde, og det varede omtrent til kl. 2 eftermiddag. Derefter red han hen for at besøge sin stedfader i Labing. Han passerede igennem Sjelle og Herskind og skråe over Skjørring mark. På vejen havde han mødt Skov-gårdmand Peder Hougaard eller Krarup af Farre og hans søn som havde fortalt at Lyngbygaard var brændt, det var første gang han hørte om branden. Ved Herskind enge mødte han en del vogne, som kom fra brandstedet.

Han talte med dem i den forreste vogn, som førte sprøjten, og spurgte om det rygte var sandt, at Lyngbygaard var brændt, hvilket de bejaede.

Retten hævet Blichfeldt

Som vidner: Marcus Wolder - Jens Boes

Samme dag

En politiret blev nedsat i Skanderborg. Søren blev fremstillet fri for bånd og tvang. Han tilstod at for omtrent tre år siden, da han endnu opholdt sig hos sin fader i Labing, en aften gik til Framlev for at stjæle en sadel som tilhørte gårdmand Niels Eriksen. Om natten krøb han ind af et vindue i hakkelseshuset og tog sadlen og det dertil hørende bidsel. Han gemte det hjemme hos sin far, og tog det senere derfra til sin svigerfar, til hvem han forklarede, at det var leveret ham af en mand som skyldte ham penge. Da han havde haft sadlen i et 1/2 års tid, byttede han den med en mindre hos Sadelmager Brandt her i byen. Men bidslet beholdt han. Han tilstod også at have taget et par sko fra samme mand. Dem solgte han til sin svoger for 4 skilling. Videre tilstår han at have stjålet et par hovedlag fra Boelsmand Jens Peter i Lillering, dem har han endnu. De hængte i stalden, hvortil han kravlede gennem et hul i muren som svinene havde udbrudt. Videre nægter han at have stjålen.

Retten hævet Blichfeldt

Som vidner: Marcus Wolder - Jens Boes

Den 28. januar blev en Politiret nedsat i Røgen Præstegård

Pastor Jessen forklarer efter at have confereret med sin embedsprotokol, at han erindrer før omtalte møde med Søren Nielsen Kirkegaard som forlover for Søren Jacobsen og Inger Jensdatter kl. 9 formiddag. Præsten kunne ikke huske, om Søren vidste udvortes tegn på nattevågen. Men han udtrykte at Søren rygte er slet, men hvorvidt han kan være delagtig i ildspåsættelse er ham aldeles ubekendt. Men Pastor Jessen har altid anset hans svigerfar Enevold Madsen som en skikkelig mand.

Derefter blev Søren Jacobsen afhørt. Han forklarede at han, som boer på heden et par bøsseskud fra Søren, gik ind til denne og bad ham være forlover for sig, og følge med til Præsten i Røgen. Dette besøg foregik omtrent ved solopgang. Da han kom, lå Søren på sin seng med klæderne på. Han angav at han havde været oppe for at fodre heste, og ville have været i byen, men at han havde opgivet dette. Sørens hustru var i nøset

for at malke. Søren Jensen Sadelmager kom også og de fulgtes ad til Præsten i Røgen. Derefter drak de Jaord hos Søren Jacobsen, til kl. 1 ½ eftermiddag. Da drog Søren Nielsen til sit hjem.

Samme aften var Søren Jacobsen og hans forlovede hos Søren Nielsen Kirkegaards hustru, hun fortalte at hendes mand var taget til hans fader i Labing. Søren Jacobsen har tjent Leiutnant Friis omtrent 1 år. Han ernærer sig nu som væver.

Han ved ikke om Søren Nielsen Kirkegaard har været hjemme om natten mellem den 11 og 12 nov. Han var selv hjemme og hans kæreste var hos ham, der ud over var der kun en gammel kone i huset, ved navn Karen Gregersdatter.

Derefter afhørtes gårdmand Peder Hougaard, Farre Hede. Han forklarede at han havde været i Sjelle med en stud, og på hjemvejen, kl. omtrent 3 havde han mødt Søren Nielsen Kirkegaard i Skiørring skov. Videre ved han ikke. Derefter fremstod hans søn Laurs Pedersen, der forklarede i overensstemmelse med faderen.

Derefter mødte Sognefogeden i Farre. Peder Sørensen, han havde intet erfaret der kunne lede til oplysning om branden på Lyngbygaard og Møllen. Men han henholdt sig til en skrivelse fra Pastor Jessen, angående et hjul og et langjern. Han bemærker at hjulet er meget svært at køre til en skubkærre eller hiulbord. Endvidere forklarer han at Enevold Madsen i går havde afleveret en Øxe, som var funden i Søren's hakkelseshus, som de tvivlede om var Søren's ejendom. Øxen blev taget i rettens bevaring. Han sagde endvidere at Øxen efter rygte skal tilhøre Peder Hjulmand på Farre Hede. Han indleverede også kærrehjulet og langjernet, som ligeledes blev taget i rettens bevaring.

Bodil Jensdatter, Enevold Madsens hustru mødte også. Hun vidste dog ikke videre om hendes svigersøn havde været hjemme om natten. Men kl. 3 om morgenen var hun oppe, da de havde aftalt at de skulle gøre et besøg i Withen hos hendes datter. Da så hun at der var lys hos Søren's, hvorfor hun gik der over, og fandt både Søren og hans hustru oppe af sengen og Søren angav da, at de allerede havde fodret. Søren sagde også at turen

ikke blev til noget, da det så ud til regn, for luften havde været så rød sydøst, da han første gang var oppe og fodre.

Hun var ikke i stalden hos Søren, og kan ikke lede til nogen oplysning om hvorvidt Søren havde været ude om natten. Hendes mand og søn havde været i Aarhus om lørdagen med polder til salg. Hendes søn Jens kom hjem kl. 8 aften, han havde kørt med Mikkel Mortensen af Farre. Hendes mand kom hjem 1 time eller 2 efter, og de var alle i seng kl. 10. Hendes mand havde kørt til et led på Wedelslund mark, kaldet Kobbelleddet, med en mand fra Rhode ved navn Niels Pedersen eller Hiulmand. - Om hendes søn var hos Søren lørdag aften ved hun ikke, men at hendes mand ikke var der, er hun aldeles overbevist om, for han afskyede Søren for dennes slette streger, og i lang tid ikke havde været i hans hus. Og hun har ikke set Søren far hos ham siden han stjal broen.

Hun forklarede videre, at hendes svigersøn jævnligt har været fraværende om natten, og derved gjort sig mistænkt for at gå ulovlige veje. Hans opførsel mod hans hustru, og mod hende og hendes mand, har været meget mådelig. Han har fortrædeligt dem deres ophold, som han skal udrede. Da han stjal broen, ville hans hustru have været skildt, men hans forældre overtalte hende til at beholde ham. Hun fortalte også at Søren kort tid efter at hendes mand havde afstået stedet til ham, var kommet jagende hjem om natten, til hest, og bankede hende op, for at lægge en sadel hos hende, som han havde taget som betaling for nogle penge han havde tilgode. Da boede han endnu ikke på stedet.

Sadlen som var meget våd af sved, modtog hun, og hesten som han red var meget stærk redet. Han red straks bort igen. Ingen ved hvem hesten tilhørte, eller hvor den blev af. En tid efter at Søren havde fået bopæl i huset, tog han sadlen med til Skanderborg og kom tilbage med en anden. - Omtrent samme tid kom han en nat og kastede et stykke lærred ind, som var våd af dug. Hun stillede spørgsmål om det, men han forsikrede at han havde købt det i Aarhus. Han fik siden syet et par skjorter af det. Ligeledes kom han engang hjem med nogle tøjere, som han sagde han havde fået hos sin søster, der boer hos forældrene i Labing. Hun ved også at han skulle have stjålet en kakkellov i Framlev. Men hun må formode at rygтет er usandt, for han har indrykket i avisen, at han udlover en douceur til den som kan opgive ham ophavsmanden til rygтет.

Videre mødte Jens Enevoldsen, men han kunne ikke fortælle andet, end hvad tidligere var sagt.

Opholdsmand Enevold Madsen mødte dernæst. Han kunne indestå for at hverken hestene eller nogle af fækreaturene var stjålne, for de er alle fødte på stedet medens han og hans hustru endnu havde stedet.

Fremdeles mødte gårdmand Peder Lyngholm og gentog sin tidligere forklaring om Kniplingskræmmeren.

Førhøret blev således her i formiddag sluttet, retten hævet

Blichfeldt

Som vidner: L. Schandorf af Skanderborg, Jørgen Joseph af Røgen

Samme dag

Forhøret fortsatte i overværelse af de samme vidner. - Mikkel Mortensen af Farre, forklarede at han var i Aarhus d. 10. nov. forrige år, med sin fader Morten Terkildsens vogn. Jens Enevoldsen kom til ham i Aarhus og bad om tilladelse til at køre med ham hjem. De kom til Farre straks efter at solen var gået ned, og Jens gik da straks hjem.

Derefter fremstod Søren Nielsen Kirkegaards hustru, Elisabeth Enevoldsdatter.

Hun forklarede at hun og hendes mand gik i seng kl. omtrent 9 d. 10. nov. Han klædte sig af til skjorten. Hun faldt straks i søvn, og vågnede først hen ad morgenstunden, og da var hendes mand endnu i sengen, afklædt som da han gik til sengs. Da de dagen forinden havde aftalt at de vilde køre til Withen, så stod han op for at fodre. Så snart det var tilendebragt, kom han ind igen og sagde at det var så rødt i sydøst og at det vist blev regnvej. Han gik derpå til sengs igen og lå så længe, indtil bæsterne kunne have ædt det foder han havde givet dem. Da stod han igen op og klædte sig på, for på ny at fodre.

Da stod hun også op og tændte lys. Hendes moder kom nu og meddelte at hvis de ville køre til Withen, kunne de for hende køre når de ville, men hun vil ikke med, for hun følte sig ikke vel. - Hun gik nu i stalden for at malke, og da så hun begge hestene var striglede og dækkede og ingen af

dem havde udseende af at have været ude om natten. Derefter forklarede hun om Søren Jacobsens besøg, og turen til præsten i Røgen, og om jagildet. Om Søren besøg i Labing, han havde lovet at komme hjem igen samme aften, men han kom først mandag morgen, hvilket han forklarede med at han var bleven upasselig i Labing.

Da han kom hjem havde de talt om branden, og Søren havde fortalt at en gammel røgter Erik Carlsen og en mængde høveder var indebrændt. - Da Søren havde begået tyveri af broen, blev hun meget utilfreds, og hendes forældre ville have hun skulle været separeret, men hans forældre mæglede dem imellem. Men Søren har dog ofte efter den tid redet ud om aftenen og bleven borte om nætterne igennem, hvilket har forårsaget mange skænderier mellem dem. Men hun har aldrig set ham bringe noget hjem, som kunne anses for tyvekoster. Dog har hun set hjulet og plovjernet i hans værksted, og spurgt med ængstelse om det var tyvekoster, hvorpå han først blev meget grov, men da hun vedblev at presse ham, svarede han at det kunne anses for betalt, thi han måtte jo betale Grev Fris en mulct på 10 rigsdaler da han stjal broen. - Angående hjulet svarede han ligeledes at han kunne regne det var betalt, for den kokekone han havde til sit bryllup havde ladet sig betale alt for dyrt. Hun sluttede deraf at han havde taget hjulet hos hende - hun er vist nok gift med en husmand ved navn Niels Jacobsen som boer i et udflyttersted mellem Aarhus og Labing. - Om tyveriet af kakkelovnen ved hun intet, heller ikke om andre tyverier.

Nu blev Søren fremstillet. Han blev nu adspurgte om de tyverier han var mistænkt for. Han fortalte nu, at han for 3 år siden var hos sin stedfader Rasmus Thorsen i Labing, og der hørte han Skolemesteren fra Framlev tale om at han den nat ville besøge en pige på udflyttergården Tandholm ved Borum.

Da Søren nu kendte skolens lokalitet, besluttede han at gøre sig denne omstændighed til nytte og stjæle kakkelovnen, for at sætte den op i sit eget hus, hvor der dengang ingen var. Han forlod Rasmus Thorsen sammen med Skolemesteren, og opholdt sig på marken til han var sikker på at folk var gået til sengs. Da forføjede han sig til skolen, hvor han tog en rude ud til skolestuen. Han krøb ind og brækkede kakkelovnen, der var en bilægger, ned med de bare hænder, og slæbte den stykke for stykke ud i en toft, der er norden for kirkegården, og skjulte den i en lergrav der var

fylt med vand. Der stod den i en uges tid inden han hentede den. Han påstår at han ganske alene slæbte den på vognen. På vognen havde han også 150 Flensborg steen og en fiæl, som han samme nat havde stjålet fra et hus som stod under bygning på Ristrup mark.

Kakkelovnen låe han ned i en lergrav uden for sit hus, hvor den ligger endnu.

Stenene og fiælen har han brugt til sit hus. Endvidere tilstår han et års tid senere at have stjålet 3 plovjern, nemlig langjernet, grimen og underløbet af en plov som stod på Herskind mark og tilhørte gårdmand Niels Nielsen, nu boende i Sjelle. Af samme plov tog han 2 mindre stykker jern, som han kaldte klyvere. Alt det har han opslidt i sin egen plov. - Kort efter at Grev Fris på Wedelslund var død, stjal han det her i rette værende langjern, fra en plov som stod marken. Dette tyveri blev begået om aftenen, men det på Herskind mark om natten. Kærvehjulet stjal han sidste efterår, en morgen tidlig, da han gik til Aarhus, fra et hus på Aarslev mark, der tilhører en mand ved navn Niels Jacobsen. Hjulet kastede han i en vandpyt og hentede det nogle dage senere. Øxen tilstår han at have stjålet en aften fra Mads Pedersen, der er hans nabo. Fremdeles tilstår han at det første år han kom til Farre, fik i sinde at stjæle en jernpande, en gryde og en kaffekværn fra sit søskendebarn Smeden Frands Pedersen i Grunfor. Han begav sig til stedet en aften omkring kl. 9 da han troede de var gangen til sengs. Han fandt dørene lukkede, men døren til Nøset var kun udvendig lukket med en hvirvel. Gennem Nøset gik han til køkkenet, men i det samme kom smedens kones broder hjem. Han råbte Søren an, men da han ikke ville tilkendegive hvem han var, vækkede han husets øvrige personale, som kom til og trak Søren ned af skorstensskiødet, hvor han havde gemt sig. Han angav da at han ville have noget smedet, men da tidspunktet til dette var slet, gik han til bekendelse. Smeden gav ham lov at gå, således at der ikke blev nogen sag i den anledning.

Han tilstår også at han nogen tid efter at have fået bopæl i Farre, passerede Weng og blev opmærksom på nogle vinduer i et hus som beboedes af en snedker.

Da det forekom ham at de vinduer måtte passe til hans hus på heden, hvor vinduerne var mådelige. Han drog derfor nogen tid efter afsted, således at

han kom til Weng ved aftenstide. Døren var lukket med en hængelås, men den rev han af med de bare hænder. Han løste de 4 vinduer og gik med dem til sin stedfader i Labing, hvor han satte dem i en kiste, og derfra hentede han dem senere.

Men vinduerne passede ikke, hvorfor han kun benyttede glassene. Det var samme nat han begik tyveriet i Lillering, hvor han tog hovedlagene og linerne.

Sidste sommer blev han enig med sin nabo Mads Pedersen om at stjæle en favn brænde, som han havde set stå i Laasby skov. De spændte begge for deres vogne om natten og kørte til skoven, hvor de hver tog 1/2 favn på, som de så læssede af i Mads Pedersens rugmark, hvor det lå skjult i 14 dage, da kørte de til Aarhus og solgte det for 6 rigsdaler. På vejen til Aarhus havde de også taget lidt brænde et par steder.

På stedet hvor han stjal vinduerne, tog han endvidere en høvl, et hugjern, en raspe og et gammelt høvljern, hvilket han alt har på sin bopæl.

For 2 a 3 år siden stjal han nogle tøiere ved Tandrup bro, som han tog af et Bæst der gik og græssede, da var Jens Enevoldsen med. - Samme nat som han stjal hjulet, slog han døren op til smeden i Labing og stjal derfra en knibtang, 3 nokker og 4 spæger. Samme nat stjal han også et hyppejern fra sin faders have.

Medens han endnu boede hos sin fader, stjal han en nat et lille stykke lærred fra et Møllehus uden for Labing, som han senere fik syet et par skjorter af.

Lærredet tilhørte en mand ved navn Rasmus Nielsen, som nu er død.

På Herskind mark har han også stjålet nogle tøjer. - Hos købmand Beck i Aarhus stjal han for et par år siden 2 hovedlagn.

Han fik nu sin forklaring forelæst, han vedgik at den var rigtig. Han blev overleveret til vagten. - Forhøret udsat og retten hævet.

Tingdagen 29. januar 1828

En politiret blev nedsat på arrestanten Søren Nielsens sted Moeskier på Farre Hede i overværelse af undertegnede vidner.

Arrestanten blev fremstillet fri for bånd og tvang. Han fremviste lergraven tæt ved huset hvor han angav at kakkellovnen skulle ligge. Her blev nu sondret med brandhager og da resultatet heraf blev at der befandtes jernplader under vandet, blev dette afdæmmet og opøst. Der blev fremdraget 5 jernplader til en bilæggerovn.

Det på arrestantens bopæl værende gods og løsøre blev nu opskreven. (Listen udeladt her, men findes på arkivet i Farre). Dommeren bemærkede at han efter den oprigtighed som såvel arrestantens hustru som hendes forældre under hele sagen havde udvist, ikke havde nogen mistanke mod dem.

Arrestanten blev overleveret til Arrestforvarer Sultan, huset til arrestantens hustru.

Forhøret indtil videre udsat og retten hævet

Blichfeldt

Som vidner: L. Schandorff fra Skanderborg - Peder Sørensen fra Farre

Efter endnu en række forhør af berørte personer - bl.a. andre indsatte i arresten, som havde fattet mistanke til Søren Nielsen angående ildspåsættelsen af Lyngbygaard. Man havde hørt ham sige: Det var da ikke så underligt at gården brændte helt ned, da der var lagt ild på 6 steder. Og han havde sagt at det var en streng nat for ham - at han om morgenen måtte tidligt op for at rengøre hestene, da han ikke ville at den mand der skulle komme til ham om morgenen, havde været kudsk på Lyngbygaard, skulle se at de var skidne.

Søren Nielsen kunne ikke bevise at han var hjemme den nat, men han skulle have sagt til en medfange: De skal ikke få mig til at bekende videre, om jeg også gik stokhuusretten igennem. - Videre sagde han at han vidste nok de ville skille ham med livet, men det ville han også gerne borge.

Hasle, Framlev og Sabro Herreders Domprotokol 1828 - 54

Dom afsagt August 1829

Dom i Justitssagen mod Arrestant Søren Nielsen Kirkegaard af Farre Hede

Ved egen tilståelse og sagens øvrige omstændigheder er det oplyst at Arrestanten Søren Nielsen Kirkegaard af Farre Hede, der er sat under Tiltale deels for en mængde af ham begaaede Tyverier deels for den Formodning der er opvakt imod ham for at have sat Ild på Lyngbygaard og Labing Mølle. (Herefter følger samtlige sagsakter, som er udeladt her, men findes i Arkivet i Farre.)

Thi kjendes for Ret:

Arrestanten Søren Nielsen Kirkegaard af Farre Hede bør stryges til Kagen, og sin Livstid arbeide i en Fæstning, og bør han derhos i Erstatning betale til Gaardmand Niels Ericksen i Framlev 11 rdl 4 sk. Gaardmand Niels Nielsen i Sielle 5 rdl 4 sk, Gregers Pedersen i Weng 4 rdl 4 sk, Gaardmand Julius Jensen i Laasbye 6 rdl, Christen Jensen Smed i Labing 1 mark 1 sk, Gaardmand Rasmus Nielsens Enke i Labing 6 rdl 1 mk 8 sk, Gaardmand Peder Rasmussen i Herskind 2 rdl, Sognefoged Peder Jensen i Skiørring 1 rdl, Grev Frises Sterwboe 1 rdl, og Gaardmand Anders Nielsen i Sabroe 4 mk, alt i Sølv. - Saa betaler han og de af Actionen lowlige flydende Omkostninger, og deriblandt til Sagførerne Solaria saaledes til Procurator Ingerslev 30 rdl, til Proc. Hald 20 rdl, til Proc. Brorson 1 rdl, til Proc. Caludan 4 rdl, til Proc. Olsen 1 rdl, til Landsoverretsproc. Ørum 1 rdl, til Proc. Jensen 1 rdl og til Overkrigsd. Proc. Holst 1 rdl, alt i Sølv. - Iøvrigt bør han for Actors Tiltale i denne sag fri at være.

De idømte Erstatninger udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlig Forkyndelse, og det øvrige efterkommes under Adfærd efter Loven.

Hasle etc. Herredes Contoir den 11 August 1829

Seidelin, Phillip Sultan, M, Mathiasen, P.Schousen, Peder Sørensen

Beretningen er forkortet, men afskrift af samtlige sagsakter opbevares på Røgen - Farre Lokalhistoriske Arkiv.

Karen Warming.

TAXT

Hvorefter Skarpretterne for hver slags af derris undertegnede Execution og forretninger skal betales.

Nemlig

For et hoved med et sværd at afhugge	10 Rd.
med en øxe at afhugge	8 Rd.
For en hånd eller finger at afhugge	4 Rd.
Et hoved og en hånd at lægge på stejle for hver 2 Rd. er	4 Rd.
For en at hænge	10 Rd.
For en igen af galgen at nedtage	4 Rd.
For en hel krop at lægge på stejle og hjul og pælen at nedgrave og sætte	7 Rd.
For en at slå arme og ben i stykker på og lægge på stejle	14 Rd.
For en krop at nedgrave i jorden	3 Rd.
For en død krop at føre ud af byen	2 Rd.
For en at partere og lægge på stejle	12 Rd.
For hvert kneb med gloende tænger	2 Rd.
For at brændemærke	4 Rd.
For kagstrygning	5 Rd.
For at piskes af byen	7 Rd.
For at vise af byen og herred	4 Rd.
For at brænde en krop	10 Rd.
For at brænde Pasquillier eller andet deslige	3 Rd.
For at slå navn på galgen	2 Rd.

Gryde eller kedler, tænger, brændemærker, blokke, Øxer, Pæle, Stejler, Søm, Sluffe med tilhørende heste, tov, strikker og andet deslige instrumenter, fremskaffer skarpretteren selv, imod den sædvanlige årlige løn, de nyder af købstædernes indbyggere, samt bønder og husmænd på landet.

Skoleloven af 1814.

Under ombygningen af Røgen Præstegård blev der bl.a. fundet et lille meget slidt hæfte. Det findes nu i arkivet i Farre. På forsiden står: „Anordning for Almueskolevæsenet paa Landet i Danmark. Frederiksberg, den 29de Julii 1814“. Denne anordning var selve grundlaget for den almindelige danske folkeskole.

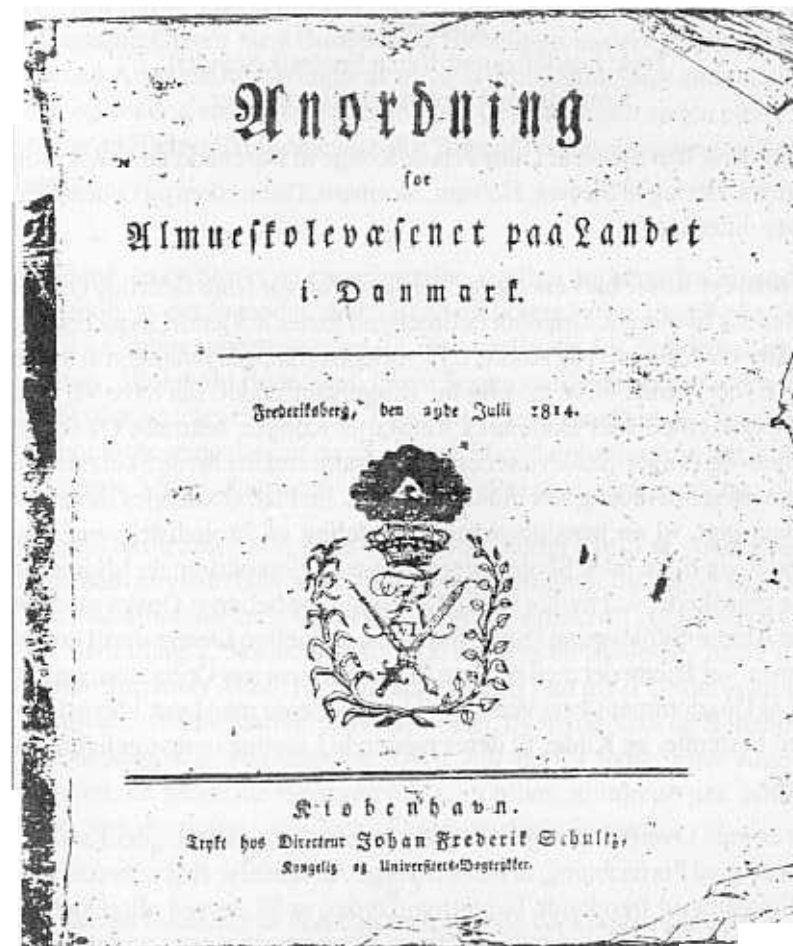
Gymnasierne kan spores helt tilbage til omkring år 1200 og universiteterne til før år 1500. De første grundskoler opstod først i løbet af 1600- og 1700-tallet; men det var først med loven af 1814, at der blev indført undervisningspligt for alle børn. Loven bestemte samtidig, at der skulle oprettes folkeskoler i alle sogne.

Tre år efter lovens indførelse gik staten imidlertid bankerot. Derfor gik der adskillige år, inden loven virkelig blev ført ud i praksis. Til gengæld blev det en lov med meget lang levetid. Den blev suppleret og revideret med nye skolelove i 1903 og 1937; men de handlede mest om indførelsen af mellemskolen, og havde størst betydning i købstæderne. I rene landkommuner som Røgen Sporup var store dele af loven fra 1814 gældende helt frem til 1958.

Ikke nok med det. En række af de grundlæggende principper gælder næsten uændret den dag idag. Det gælder f.eks. spørgsmålet om, hvornår undervisningspligten begynder, hvilket beskrives i § 7. Det gælder også bestemmelsen i § 17 om „gyldige grunde for udeblivelse fra Skolen“. Endelig skal § 18 nævnes. Her bestemmes nemlig, at vi i Danmark kun har *undervisningspligt*. Det adskiller os fra de fleste andre lande (f.eks. Sverige og Tyskland), som har *skolepligt*.

Men der er selvfølgelig også sket mange forandringer - ikke nødvendigvis forbedringer. Mon ikke der er mange nulevende skolebørn, der vil se misundeligt på § 1. Her bestemmes, at intet barn må have en skolevej på mere end ¼ mil (knap 2. km). I § 2 bestemmes endda, at hvis børnene bor så spredt, at det ikke kan overholdes, så skal læreren komme til børnene og ikke omvendt. Det er da egentlig meget fornuftigt, ikke sandt?

I det følgende gengives uddrag af loven

**Anordning
for
Almueskolevæsenet paa Landet i Danmark**

Frederiksberg, den 29de Julii 1814.

Kjøbenhavn

Trykt hos Directeur Johan Frederik Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Vi Frederik den Sjette, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg; Gjøre vitterligt:

At, som det stedse blev en vigtig Gjenstand for Vor landsfaderlige Omhu, at Statens tilvorende Ungdom betimeligen lærtes at kjende, hvad Enhver skylder Gud, sig selv, og Andre, og hvorledes Han, ved retteligen at bruge sine Evner, kunde blive gavnlig for Borgersamfundet; saa have Vi, med lige Nidkierhed som Danmarks fremfarne Konger, bestræbt Os for, at Almue- og Borger-Skolevæsenet, ikke mindre end det lærde Skolevæsen, matte bringe til mueligste Fuldkommenhed. En Plan er saaledes forlængst bleven lagt, til en hensigtsvarende Inddeling af Skoledistricterne paa Landet, og til de faste Skolers Formerelse og Forbedring; de Midler ere nøie granskede, ved hvilke stadig Skolegang og behørigt Opsyn med det hele Almue-Skolevæsen kunde fremmes; at delige Lærere dertil kunde dannes, var Øiemedet med de flere Skole-Seminariers Oprettelse; og paa det, at Ungdommens troe Veiledere kunde arbejde med Lyst, bleve deres Kaar bestemte, og Kilder til deres passende Lønning omhyggeligen op-søgte.

Det er med Overbevisning om disse prøvede Grundsætningers Fasthed, og med glad Forhaabning, at deres troelige Anvendelse skal udbrede sand Religiositet og fremkalde borgerlige Dyder, at Vi derved allernaadigst befale følgende, i Henseende til Almue-Skolevæsenet paa Landet i Vort Rige Danmark.

I ste CAPITEL.

Om Skoledistricter, faste Skoler, og Omgangs-Skolehold

Skoledistricterne paa Landet bør, saavidt Stedernes Beliggenhed det tillader, inddeles saaledes: at de, der skulle undervises i Skolen, ikke have længere Vei dertil fra deres Hjem, end 1/4 Miil. Saa skal der og, ved Inddelingen, tages Hensyn til de Unges Antal, saa at ikke flere henlægges til een fast Skole, end at det kan blive mueligt for Skolelæreren, at have det fornødne Opsyn med Børnene og tilbørligen undervise dem. Hvor Børnenes Antal matte befindes at blive uforholdsmæssigt stort for een Skole, og det dog ansees for bekosteligt at oprette nogen anden efter lige plan, bør en Hjelpe-Skole anlægges for Børn af Underviisningens nederste Klasse.

§ 2.

I de Sogne, hvor Stederne ere adspredte, eenlige og langt fra hinanden beliggende, at det fornødne Antal af Skolelærere, efter I ste § phs Forskrift ikke kunne ansættes, uden alt for stor Byrde for Beboerne, maae Omgangs, Skolehold finde Sted. Disse Sogne skulle desuagtet inddeles i visse Skoledistricter efter de i § . 1 fastsatte Bestemmelser, og Omgangs-Skoleholdet bestaae deri: at en og samme Skolelærer bliver anvist 2 eller i det høieste 3 Skoledistricter, i hvilke han skal give Undervisning.

En saadan Skolelærer skal, hvor det beqvemmeligt kan skee, forskaffes, i et af de ham anviiste Districter, Skole og fast Boepæl for sig og Familie, i Overensstemmelse med denne Anordnings Forskrift; og i hvert af de andre, ham tillagte, Skoledistricter skal opføres en Skolestue paa 2 til 3 Fag efter Børnenes Antal; og skal han, medens han giver Undervisning i de Districter, i hvilke han ikke selv har Bopæl, nyde frie Kost og Nattehold, efter Omgang, hos Gaardboerne. Disse bør derfor nyde, efter rimelig Beregning, en passende Godtgørelse, som bliver at udrede paa samme Maade, som de øvrige Udgifter til Skolevæsenet i Sognet.

§ 3

Til en saadan Inddeling af Skoledistricterne i de vedkommende Sogne, og til de fornødne Bestemmelser angaaende Omgangs-Skolehold, hvor saadant maatte anses nødvendigt, samt til Skolelærernes anstændige Lønning, bør vedkommende Amtmand og Amtsprovst, hvor dette ikke allerede er sket, snarest mueligt udkaste en fuldstændig Plan, og forelægge samme til vort Danske Cancellies Approbation.

Ved denne Plan bliver tillige at tage Hensyn til, at samtlige Degnekald paa Landet, som blive ledige, skulle nedlægges, og Indkomsterne anvendes til Skolevæsenets Fremme; saavel som og til de øvrige, i denne Anordning fastsatte Bestemmelser, om disse Gjenstande.

§ 4.

Hvor Degnekald er ledige, eller hvor Kirkesanger og Skolelærere ere beskikkede med den Betingelse: at de skulle underkaste sig de Forandringer, i Henseende til Skoledistricter og Embedsindkomster, som nærmere, ved en nye Anordning om Skolevæsenet, vorde fastsatte, skulle ovennævnte Planer, naar de af Vort Danske Cancellie ere opprobere, strax gaae i Opfyldelse.

Og bør ligeledes, hvor flere Skolers Oprettelse, eller en anden Fordeling af skolesøgende Børn, findes uundgaelig nødvendig, dette, efter at planen er bifaldet, strax skee, dog uden Tab for de allerede beskikkede Skoleholdere. I andet Fald bør Forandringen udføres efterhaanden, som Degnekald i et og andet Sogn vorde ledige; dog bør vedkommende Amtmand og Amtsprøvt til vort Danske Cancellie indsende Forslag til en midlertidig Forbedring i Skoleholdernes Lønning, hvor saadant til deres tarvelige Underhold maatte ansees uundgaeligen nødvendigt, indtil forommeldte, i Overensstemmelse med denne Anordning udarbejde Planer, ved Degnekaldenes Vacance, i det Hele kunne bringes i Udførelse.

§ 5.

Fordrer Beliggenheden, eller andre særdeles Omstændigheder, at Stykker af eller flere Sogne maae inddrages under eet Skoledistrict, bør dog ethvert Stykke forblive i samme Sogne-Forbindelse som hidtil og deres Beboere kun i Henseende til Skolevæsenet og hvad der til samme skal ydes, henhøre til det Sogn, hvori Skolen er beliggende; men Offer og Accidentser forblive ved det Kirkesanger-Embed, hvortil de fra andre Sogne henlagte Afdelinger forhen henhørte.

§ 6.

Det bør paasees, at der til hver Skole have begvemme Veje eller Stier, samt at disse istandsættes, vedligeholdes, og, naar Sne er falden, opkastes, saaledes, at de Børn, der søge Skolen, kunne komme frem til denne. Skulle det findes nødvendigt, at anwise nogen nye Skolestie over en Mark,

hvor der hidtil ingen har været, bør Grundens Besidder ei hindre saadant; men dersom han formener, at den ikke behøves, da afgjøres Sagen paa den Maade, som Vei Forordningen sf 13de Decbr. 1793 § 18 foreskriver.

2det CAPITEL.

Om Ungdommens Antagelse og Fordeling i Skolerne, og om Tiden til Undervisningen.

Intet Barn maa antages i Skolen, førend det, efter den Protocol, Skolelæreren i følge den ham til lagte Instruktions 20de § . (Litr. A) er forpligtet at holde, har fyldt det 6te Aar; men det staaer til Forældrene eller dem, der træde i disses Sted, om de ville udsætte Barnets Skolegang, indtil det er 7 Aar gammelt.

Iøvrigt skal Ungdommen antages i Skolen, enten til 1ste May eller 1ste Novbr., efter at den i 4de Capitel anordnede offentlige Prøve er forbi. Paa andre, end disse to fastsatte, Tider antages den ikke, naar ingen særdeles Omstændigheder, saasom: Opholdsstedets Forandring, eller Barnets Sygdom, maatte gjøre en Undtagelse nødvendig.

§ 8.

Børnene inddeles i Forhold til deres Alder, samt Kundskaber og Færdigheder, i to Klasser, i hvilke der gives særskilt Undervisning, saaledes som herefter i § 24 er anordnet.

§ 9.

Læretimerne i Skolerne skulle være følgende: fra 1ste Marts til sidste Oktober, fra Klokken 8 til 11 om Formiddagen, og fra Klokken 1 til 4 om Eftermiddagen. Fra 1ste Novbr. til sidste Februar, fra Klokken 9 til 12 om Formiddagen, og fra Klokken 1 til 3 om Eftermiddagen.

Dog skal det være Amtsskoledirektionerne, efter Skolekommissionens Forslag, tilladt, at bestemme saadanne Forandringer i de daglige Skoletimers Berammelse, som, efter ethvert Steds særdeles Beskaffenhed, maatte anses meest passende. Kun at ingen Afkortning skeer i det Timetal, som, efter denne Anordning, dagligen skal anvendes til Børnenes Undervisning. Skulle i saadant Tilfælde Amtsskoledirectionen og Sognecommissionen være af ulige Meninger, da henstilles Sagen til Vort Danske Cancellies Afgørelse.

§ 10.

Hver Klasse bør søge Skolen 3 fulde Dage om Ugen; dog maae det, hvor særdeles Omstændigheder tale derfor, tillades, at den ene Klasse søger Skolen om Formiddagen, og den anden om Eftermiddagen, naar Sognecommissionen foreslaaer saadant, og Amtsskoledirectionen deri er enig. Er Amtsskoledirectionen og Sognecommissionen heri af ulige Meninger, da henstilles Sagen ligeledes til Vort Danske Cancellies Afgørelse.

§ 11.

I 4 Uger fra Kornhøstens Begyndelse at regne, ophører Skolegangen, paa det at Børnene i den Tid kunne være deres Forældre eller Huusbonder til Hielp ved Høstarbejdet, og Skolelærerne tillige have Leilighed til at udvide deres egne Kundskaber.

§ 12.

Forældre og Huusbonder, som er Gaardbrugere, maae have Ret til at beholde deres Børn og Tyende, som ere over 10 Aar gamle, og beviisligen bruges til Markarbejde, hjemme fra Skolen 2 til 3 Uger i Sædetiden om Foraaret, og 3 til 4 Uger om Efteraaret; alt efter den for Sognet anordnede Skolecommissions (§ 36), paa locale Omstændigheder grundede Bestemmelser.

§ 13.

For Børnene i øverste Klasse skal om Sommeren, fra 1 ste Junii indtil Høstferiens Begyndelse, ikkun holdes Skole 2 fulde Dage om Ugen, hvilke Dage bestemmes af Amtsskoledirectionen, paa Sognecommissionens derom giorte Forslag.

3 die CAPITEL.

Om Udeblivelse fra Skolen, og om Skolebørnenes Kirkegang

§ 14.

De Børn, som have smittende Udslæt, maae ei, forinden de ere helbredede, besøge Skolen, og bør, om de der indfinde sig, strax af Skolelæreren hjemvises; ligesom og denne har at anmelde saadant for Sognets Skolecommission, som bør drage Omsorg for, at saadanne Børn vorde helbredede. Skolecommissionen er bemyndiget til, at mulctere de Forældre eller Huusbonder, som vise sig forsømmelige, i Hensyn til saadanne Børns

Helbredelse, fra 2 Rbmk. til 2 Rbdlr. S. V. ugentlig; hvilke Mulcter tilfalde skolekassen. For de uformuende Forældre skal den, til Børnenes Helbredelse fornødne, Bekostning udredes af Fattigkassen.

§ 15.

Bliver noget Barn sygt af kopper, Mæslinger Forraadnellesfeber, Blodgang, Kighoste, eller nogen anden smitsom Sygdom, da maae det ikke komme i Skolen førend 3 Uger efter at det er helbredet, og Sygdommen er ophørt i Huset.

§ 16.

Paa det at intet Barn, ved at flytte fra et Sogn til et andet, skal kunne unddrage sig fra den anordnede Skolegang, skulle de vedkommende nærmeste Foresatte være pligtige til, inden 8te Dage, at melde for et af vedkommende Skolecommissions-Medlemmer ethvert Barn, der maatte komme til dem fra en anden Sognecommissions Distrikt, og ligeledes ethvert Barn, der kommer fra dem andetstedshen; under en Mulct af 2 Rbmk til 2 Rbdlr. S. V. ugentligen, efter Sognecommissionens Bestemmelse.

§ 17

Da Børnene i enhver Classe skulle undervises paa een gang, og Skolens Indretning ikke tillader, at det, som til bestemt Tid bør læres, særskilt kan vorde giennemgaaet med dem, som udeblive fra den fælles Undervisning; saa er det nødvendigt, at alle Børn, dersom de skulle have Nytte af deres Skolegang, flittigen og uafbrudt besøge Skolen i den foreskrevne Tid.

Paa det at denne Hensigt kan opnaaes, bør Præsterne hvert Halvaar, den første Søndag efterat Examen i Skolen er bleven holdt (§ 25), fra Prædikestolen advare Forældre, Værger og Huusbonder om, at holde deres Børn og Tyende til stadig Skolegang, og paa en passende Maade forestille Menigheden Nytten og Nødvendigheden af denne Foranstaltning. Og Forældre, Værger eller Huusbonder, som desuagtet, uden beviislig gyldig Grund, holde deres Børn eller Tyende fra Skolen, skulle efter Skolecommissionens Sigelse, bøde 3 Rbsk. S. V. første Gang for hver Dag Barnet eller Tyendet er udeblevet; men vedblive de saadan Overhørighed, da skulle Bøderne, for gientagne Forsømmelser, forhøjes af Commissionen til 6, 12 og 24 Rbsk. S. V. daglig for hvert Barn, som er holdt fra Skolen.

Som gyldige Grunde for Udeblivelse fra Skolen, antages Sygdom, haardt Veir og ufremskommelige Veje.

Dem, som ei formaae at betale Mulcterne, foranstalter Amtmanden, efter Commissionens Anmeldelse derom, straffede paa Kroppen, efter Forordningen af 6te Decbr. 1743, første og anden Gang med fængsel paa Vand og Brød, og for oftere gentagen Forseelse med Tvangs-Arbejde.

§ 18.

Forpligtelsen til at lade Børn eller Tyende følge Almueskolerne, bortfalder for dem, som ved en Student, seminaristist oplært Skolelærer, eller paa anden Maade, saaledes drage Omsorg for deres Børns, Myndlingers eller Tyendes Underviisning, at Amtsskoledirectionen, efter indhentet Oplysning fra Sognecommissionen, finder anden Skolegang for disse uformøden.

§ 19.

Forældrene kunne selv tage de mindre Børn med sig i Kirken; men de som høre til den øverste Classe i Skolen, og ere over 12 Aar gamle, skulle om Søn- og Helligdagene møde Skolelæreren ved Kirken og følge ind med ham, samt forblive der, saalænge Gudstjenesten varer. Forsømmer nogen af disse, 2 Gange efter hinanden, Kirkegangen, maae, efter Sognecommissionens Bestemmelse, de samme Mulcter anvendes, som ved § 17 ere fastsatte, i Henseende til Skoleforsømmelser. Iøvrigt skal Skolelæreren anwise saa mange af dem Plads i Koret, som foruden Confirmationsbørnene, der kunne rummes; og han bør dertil især vælge dem, som have de bedste Stemmer, og kunne bedst holde Tonen i Sangen. Til Brug for Skolebørnene, bør Kirkepatronen forsyne Koret med de fornødne Bænke.

§ 20.

Naar Forældre eller Huusbonder undertiden maatte behøve et Barn om Søn- eller Helligdagene, for at have tilsyn i Huset, skal det være dem tilladt at beholde samme hjemme; dog saaledes, at det Barn, som har været hjemme den ene Søndag, kommer den næste i Kirken, hvormed Skolelæreren skal have behørigt Tilsyn.

§ 21.

Paa det at Skolegangen ikke skal afbrydes ved Ligfærd, Barnedaab eller Brudevielser, bør i alle de Districter, hvor Skolelærerne forrette Kirkesangerembedet, Liget være Klokken 11 ½ paa Kirkegaarden; og paa Søndage ovenmeldte Kirkeforretninger berammes til lige Tid.

Ved saadanne Lejligheder skal Læsningen i Skolen ophøre Kl. 11 om Formiddagen, og om Eftermiddagen først begynde Kl. 1 ½; hvilket Skolelæreren, Dagen i Forveien, har at tilkjendegive vedkommende Skolebørn.

4sw CAPITEL.

Om Undervisningen, og om Skolebørnenes offentlige Overhørelse, samt Udgang af Skolen.

§ 22.

Ved Børnenes Underviisning skal der i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne Mennesker, i Overensstemmelse med den evangelisk-christelige Lære; samt til at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere i Staten.

I denne Henseende blive samtlige Skolelærere at meddele den af Os aller naadigst anordnede Instruction, som foreskriveer dem deres Pligter, og omhandler den Underviisningsmaade, de have at bruge; ligesom det og paaligger de vedkommende Skolecommissioner at vaage for, at denne Instruction nøjagtigen efterleves.

§ 23.

Der skal i Skolerne undervises i Religion, Skrivning og Regning, samt Læsning; ogsaa bør Skolelærerne vejlede Børnene til ordentlig Sang.

Ved Læsningen skulle fornemmeligen saadanne Bøger benyttes, som kunne give Anledning til at danne Børnenes Sindelag, og som indeholde et kort Begreb om deres Fædrelands Historie og Geographie, samt meddele dem Kundskaber, der kunne tiene til Fordømmes Udryddelse, og blive dem til Nytte i deres daglige Haandtering; og bør derved al Undervisning søges Lejlighed til passende Forstands-Øvelser for de Unge.

I de Skoler, hvor Lærere, der ved de af Os allernaadigst auctoriserede Skolelærer-Seminarier have nydt Undervisning i Gymnastik eller paa anden Maade have erhvervet sig den Duelighed, som udfordres til deri at give Underviisning, ere ansatte, skulle Børnene veiledes af Skolelærerne til gymnastiske Øvelser, saasom Løbe-, Springe-, Klavre-, Svømme- og militaire Øvelser. Til disse Øvelser bør, naar den øvrige befalede Skoleundervisning er tilendebragt, anvendes, saavidt Veirliget tillader, een Time dagligen, saaledes at hver Klasse af Skolebørnene heri nyder ugentlig Undervisning i 3 Timer; dog at Børnene i øverste Klasse, efter den i § 13 indeholdte Bestemmelse, fra 1ste Junii indtil Høstferierne ikkun nyde denne Underviisning 2 Timer ugentligen; og bør iøvrigt til Svømmeøvelser, forsaavidt Leilighed dertil gives, efter Sognecommissionens paa de locale Omstændigheder grundede Bestemmelser, nogle Eftermiddage om Sommeren anvendes.

Ved enhver Skole bør, saavidt Omstændighederne tillade, anskaffes en Plads af 800 til 1200 Alen, som jævnes og, ved Belægning med Sand eller paa anden hensigtssvarende Maade, gøres skikket til gymnastiske Øvelser; ogsaa bør de allernødvendigste Apparater til saadanne Øvelser, ved enhver Skole, hvor Gymnastik indføres, anskaffes efterhaanden paa Skolekassens Bekostning.

§ 24.

Til Skolens første eller nederste Classe høre alle smaae Børn, (dog intet Barn, som er yngre end 6 Aar), tilligemed de Børn, som endnu ikke have lært at læse tydeligt, og at skrive Tal og Bogstaver, samt ikke have gennemgaaet Luthers Catechismus og de vigtigste bibelske Historier. I den anden eller øverste Classe optages de, der have erhvervet forommeldte Kundskaber. Saafremt de imidlertid ere under 10 Aars Alder, overlades det til Skolecommissionens Skjønnende, hvorvidt de, denne unge Alder uagtet, maae optages eller ikke.

§ 25.

Børnene skulle 2de Gange om Aaret, nemlig i April og October Maaneder, i den for Sagnet anordnede Skolecommissions Nærværelse, offentlig overhøres, og gjøre Rede for, hvad de have lært. Ved saadan offentlig Prøve, som bør afholdes paa den af Amtsskoledirectionen opgivne Maade, og i alle Skoler være fuldført forinden 1ste May og 1ste Novbr., skal det

paaskjønnes, hvilke der i hver Classe have lært meest, og hvis flid, Sæder og Opførsel have været de bedste; saavel som hvorvidt de, der ville udskrives af Skoleprotocollen, have erhvervet de fornødne Kundskaber, eller om de behøve endnu at forblive i Skolen. Lister over disse Examiners Udfald bør indsendes til Amtsskoledirectionen, tilligemed de øvrige befalede Beretninger.

Og maa intet Barn antages til Confirmation, førend Skolecommissionen, ved den afholdte Halvaars-Examen, har fundet, at det kan udskrives af Skolen; og intet Barns Skolegang ophøre, førend det har været til Confirmation, med mindre at Barnet er 13 Aar gammelt, og tillige ved de i denne § ommeldte offentlige Overhørelser befindes, at have de i § 23 befalede Kundskaber fuldkommen inde; i hvilket Tilfælde det, efter Commissionens Bestemmelse, fritages for den almindelige Skolegang, uagtet det, formedelst Alderen, endnu ikke kan antages til Confirmation; dog saaledes, at det, indtil Confirmationen, skal være pligtigt til at besøge Skolen 2de Dage maanedligen, for at repetere, hvad det har lært.

§ 26.

De Forældre, Værger eller Huusbonder, som, uden beviislig gyldig Grund, lade deres Børn eller Tyende udeblive fra de Overhørelser, som enten her ere befalede i § 25, eller af Biskoppen og Amtsprovsten anstilles paa disses aarlige Omrejse, skulle, efter Skolecommissionens Sigelse, bøde fra 2 Rbm. til 1 Rbdlr. S. V. for hvert Barn, som udebliver.

§ 27.

Ethvert Barn skal, forinden det ansees modent til at udskrives af Skolen kunne gjøre tilstrækkelig Rede for det, som efter § 23 skal læres i Skolerne. Ogsaa skal hvert Barn, som udskrives af skolen, meddeles af Sognets Skolecommission en Attest, saavel om de Kundskaber, det i Skolen har erhvervet sig, som om deres Opførsel under Skolegangen. Paa denne Attest, der skrives paa det stemplede Papir, der er foreskrevet for Skudsmaal, og som meddeles fattige Børn paa vedkommende Skolekassens Bekostning, skal anføres Vidnesbyrd fra vedkommende Sognepræst, om Barnets Flid og Forhold under Forberedelsen til Confirmationen, samt de videre Skudsmaal, som bemeldte Person, af præster og Huusbonder, i Overensstemmelse med Lovgivningen, i Fremtiden skulde meddeles.

§ 28.

For den Ungdom, som har været til Confirmation, men desuagtet ønsker at blive ved med at søge Skolen, for der at øve sig videre i Skrivning eller Regning, eller tage del i anden nyttig Underviisning, skal der, efter Overlæg med Skolecommissionen, holdes Vinterskole 2de Gange om Ugen.

Til denne Underviisning bør anvendes een Time hver Gang, saaledes, at der gives een Time ugentlig til Mandspersonerne om Aftenen, og een Time til Pigerne om Dagen, alt efter Sognets Skolecommissions nærmere Bestemmelse.

5 te CAPITEL

Om Skoledisciplinen.

§ 29.

Børnene skulle møde i Skolen til de bestemte Tider, reenligen og sømmeligen paaklædte; samt medbringe de Bøger, som de der bruge, saasom ABC-bogen, Luthers catachismus, Lærebogen i Religionen, Psalmebogen, eller hvilke andre Bøger, der i Fremtiden allernaadigst for dem maatte anordnes.

§ 30.

Naar Skolebørn ikke holdes reenlige, bør deres Forældre, Værger eller Husbonder, ifald disse befindes at have Skyld deri, betale Mulct af 4 til 8 Rbsk. S.V., efter Skolecommissionens Sigelse, for hver Gang de i denne Henseende befindes i Brøde.

§ 31.

Børnene skulle vise Skolelæreren Ærbødighed og Lydighed, og nøie rette sig efter de Forskrifter han maatte give i Henseende til god Ordens Vedligeholdelse i Skolen.

§ 32.

Alle haarde Straffe-Instrumenter i Skolerne skulle afskaffes, og ingen Mishandling mod Børnene finde Sted. Men naar et Barn begaar nogen Feil, da bør Skolelæreren søge at rette det ved Formaninger; og, naar disse ikke frugte, straffes Barnet saaledes, som i Instructionen for Skolelærerne bestemmes.

Skulde nogen Skolelærer forsee sig ved at bruge haard og vilkaarlig Adfærd mod et Barn, da have dets Forældre, Værge eller Huusbond, i dette som i alle Tilfælde, hvor de maatte finde sig beføiede til Anke over Skolelæreren, at henvende sig til Sognets Skolecommision, som, efter at have undersøgt Klagens Rigtighed, vorder straffet med Irettesættelse, Mulct, eller Afsættelse efter Omstændighederne.

§ 33.

De Børn, som udmærke sig ved god Opførsel og Flid, skulle af Skolelæreren, ved passende Midler, opmuntres, i Overensstemmelse med det som desangaaende i Instruction for Skolelærerne er anordnet.

7de CAPITEL

Om Skolelærernes Beskikkelse.

§ 44.

Ingen maae antages til Skolelærer, med mindre han besidder de fornødne Egenskaber til vel at forestaae et saadant Embede, og allerede er indtraadt i sit 21de Aar. Til den ende bør enhver, som ønsker at blive Skolelærer, for Vedkommende med paalidelige Attester, godtgjøre sin Alder, sin Duelighed og sit gode Forhold.

§ 45.

Naar et Skolelærer Embede vorder ledigt, bør den, som dertil er Kaldsberettiget, uopholdeligen anmelde Vacancen for de i Stiftet værende af Os allernaadigst autoriserede Skolelærer-Seminarier Forstandere, og meddele disse en nøjagtig Beretning om Embedets Beskaffenhed og Indkomster. Enhver af bemeldte Forstandere har da strax paa saadan Anmeldelse, at underrette Vedkommende om alle, der fra Seminariet dimitterede Seminarister, som paa den Tid ere tjenstledige, samt om de Vidnesbyrd, der bleve disse tilkiendte ved deres Udgang af Læreanstalten; og blandt disse saaledes opgivne Seminarister, paaligger det den Kaldsberettigede at udvælge en, til at ansættes i det ledige Embede. Undtagelse herfra kan allene finde Sted til Fordel for en Andetsteds beskikket Skolelærer, saafremt denne enten er oplært paa et af Os allernaadigst autoriseret Seminarium, eller, efterat være beskikket til Skolelærer, har nydt Underviisning ved en af de Præster, som det af Vort Danske Cancellie er overdraget at give allerede ansatte Skolelærere en bedre Dannelse; dog bør han, ved afholdt

Examen, være duelig befunden, og om sit Forhold som Skolelærer, have fordeelagtigt Vidnesbyrd fra vedkommende Sogns Skolecommission.

§ 47.

Enhver der attraaer at beskikkes til Skolelærer paa Landet, men dog ikke har nydt Undervisning ved noget af Os allernaadigst auctoriseret Skolelærer-Seminarium, bør i det mindste

- a) kunne læse tydeligt og med Færdighed i en saadan Tone, som viser, at han forstaaer hvad han læser, og som kan vedligeholde Opmærksomheden;
- b) kunne fornuftigt og med egne Ord, forklare Luthers Catechismus og Lærebogen i Religionen.
- c) forstaae at regne vel de 4 Specier og regula de tri;
- d) skrive en reen og læselig haand;
- e) skrive sit Modersmaal grammaticalsk; og
- f) synge de almindeligste Psalmer rigtigt og i reen Tone; hvilket sidste især skal fordres af dem, der tillige beskikkes til Kirkesangere.

§ 49.

I ethvert Skoledistrict skulle følgende være berettigede til at kalde Skolelærere, nemlig:

- a) De, der have funderet eller herefter fundere Skoler, som de selv underholde, og hvor de lønne Skolelærere, uden at de øvrige Hartkorns-Ejere eller Brugere bidrage noget dertil.
- b) De, som have bygget eller herefter bygge anordningsmæssige Skoler, der baade indeholde beqemt Rum for Ungdommen og beleilig Bolig for Skolelæreren.
- c) De Lodseiere, som ene eie det, Districtet underlagte Hartkorn, eller som eie i det mindste 32 Tønder Hartkorn i samme.
- d) I de Districter, hvor der ere forskellige Lodseiere, skulle de, som eie over 32 Tønder Hartkorn, anses som Skolepatroner, og have Ret til at kalde een Gang for hver 32 Tønder Hartkorn; saa at dersom nogen har to, tre eller flere Gange saa meget Hartkorn, da maa han derfor kalde lige saa mange Gange, som han har 32 Tønder Hartkorn. Derefter

kalder den største Lodseier næst efter ham, og saaledes fremdeles. Men i det District, som tilhører flere Lodseiere, af hvilke ikke hver eier saameget som 32 Tønder Hartkorn, skal Amtsskoledirectionen kalde, i Forhold til alt det Hartkorn, som tilhører de mindste Lodseiere, nemlig een Gang for hver 32 Tønder Hartkorn.

§ 52.

Paa det at Udgifter til nye Skolelæreres Løn saameget muelig kunne spares, skal enhver Degn, i Overensstemmelse med, hvad Forordningen af 23de Jan. 1739 er befalet, være pligtig at modtage den Skole, som anvises ham i hans Sogn. Men findes han uskikket til at lære Ungdommen, da bør han lade Skolen forsyne ved en Substitut, som, efter foregaaende Prøve af Amtsprovsten, dertil ansees duelig. Vægrer Degnen sig for at opfylde denne Pligt, bør en dygtig Skolelærer, paa hans Bekostning, antages af Vedkommende, og han selv, efter Foranstaltning af Amtsskoledirectionen, tiltales til at have sit Degne-Embedet forbrudt.

8de CAPITEL.

Om Skolernes Bygning og Vedligeholdelse, samt om Skolelærerens Lønning.

§ 52.

Skolestuen bør være rummelig og af en, med Skolebørnenes Antal passende, Størrelse. Skolelæreren bør desuden have enstændigt Huusrum for sig og Familie, samt den fornødne Leilighed til 2 Køer og 6 Faar, saa og til at bevare sit Foder og Brændsel, samt den ham tillagte Jords Avling.

Skolestuen bør i det mindste være 4 Alen høj fra Gulvet til Bielkerne. Taget, Dørre og Vinduer bør være tætte, og de sidste saaledes indrettede, at de kunne lukkes op. Gulvet bør være enten af Brædder, eller Muursteen satte paa Kant. Grunden, paa hvilken Gulvet lægges, bør være opfyldt med Grus, eller strid Sand, indtil 1/2 Alens Hæide over den udvendige Jords Overflade.

Ved Skolebygningen skal, saavidt Omstændighederne tillade, anskaffes en Haugeplads, af 1/2 Skieppe Lands Størrelse, til brug for Skolelæreren.

§ 53.

Foruden de fornødne Indretninger af Borde, Bænke og Boghylder, skal, ved hver Skole, anskaffes en stor malet Trætavle af 2 Alens Høide og 2 1/2 Alens Bredde, hvilken skal ophænges ved Siden af Skolelærerens Plads. Saa skal der og, til Skolelæreren selv, indrettes en saadan Forhøjning, at et Bord og en Stol kunne staae derpaa.

§ 54.

Det skal især paaligge Skolepatronerne, eller dem, som efter § 37 træde i disses Sted, at drage Omsorg for Skolernes Bygning og Vedligeholdelse, efter de Regler, som ere foreskrevne Sogdenes Skolecommissioner. De Materialer, som dertil behøves, ere de gaardbrugende Beboere pligtige at tilføre. Disse bør tillige forsvarligen vedligeholde Hegnet omkring Skolens Gaard, Hauge og Jordlod. Huusmændene og Indsidderne i Skoledistrictet bør derimod, efter rigtig Omgang, forrette alt Haandlanger-Arbejde ved Skolens Opbyggelse og Vedligeholdelse.

§ 55

Enhver Skolelærer bør nyde

- a) som Lønning, efter Amtsskoledirectionens nærmere Forslag, (§ 3) 6 Tønder Rug og 10 Tønder Byg, der leveres ham in natura, samt 25 Tønder Byg, som betales efter hvert foregaaende Aars Capitelstaxt; dog maae det være Vort Danske Cancellie tilladt, efter Omstændighederne, at fastsætteen noget højere eller noget lavere Indtægt; og bør, i ethvert Forslag til disse Lønninger, opgives efter en rimelig Beregning, hvad de nærværende Indtægtskilder, saasom: Degnetrave, Offer og Accidentser, m. v. beløbe sig til, hvilket, for Fremtiden skal tiene til Regel saaledes, at ikkun det manglende bliver at ligne paa Sogdenes Beboere (§ 56). Disse Bestemmelser skulle dog ikkun bringes til Udførelse paa de Steder, hvor Degnekaldene ere ledige, eller efterhaanden som de blive det.
- b) Som Brændsel, til hans og Skolens Fornødenhed, 6 Favne Bøgebrænde aarligen, eller saameget af andet Brændsel eller Tørv, som Amtsskoledirectionen finder at være af lige Værdie dermed. Dette Brændsel skulle vedkommende Jordegodseiere eller Selveiere udrede, i Forhold til det Hartkorn, som er underlagt Skoledistrictet; og Bønderne i samme skulle være pligtige RTørvne at skjære, skrue og hjemføre, samt Bræn-

det at skove og hjemføre til Skolen. Valget mellem Bøgebrænde og andet Brændsel eller Tørv tilkommer Yderne.

De Arvefæstere, som, efter deres Arvefæstebreve, kunne pantsætte og bortsælge deres Gaarde, bør deltage, i Forhold til deres Hartkorn, i Brændsels Udredning til Skolelærere.

Naar Jordegodsejere, paa egen Bekostning, have opbygget, eller her-efter opbygge, anordningsmæssige Skoler, og vedligeholde disse uden nogen Udgift for Districternes Beboere, maae det være tilladt, at Værdien af det Brændsel, som af dem skal leveres til bemeldte Skoler, lignes paa Skoledistricternes Beboere efter den i § 56 indeholdte Bestemmelse.

- c) Af Foder til Kreaturer bør Skolelæreren nyde: 4 Læs Høe, hvert til 32 Lispund, og 8 Læs Halm, hvert til 24 Lispund; hvilket ligeledes af de Ydende tilføres ham.
- d) I Henseende til den Jord, som tilkommer Skolelæreren, blive Placaterne af 25de Novbr. 1801 og 18de April 1804 at følge.

§ 56.

Alle Udgifter, som efter approberet Plan udfordres til Skolebygningens Opbyggelse, Forbedring og Vedligeholdelse, samt til de øvrige ved Skolerne befalede Indretninger, saavelsom til Skolelærernes Lønning, bør for ethvert Sogn, eller, efter Omstændighederne, for ethvert Pastorat, udredes af samtlige dets Beboere, paa lige Maade, som for Udgifterne til Fattigvæsenet, ved allernaadigst approberet Reglement af 5te Julii 1803 § 35, er fastsat, nemlig ved Ligning efter Beboernes Hartkorn, deres Formues Tilstand eller deres Leilighed.

§ 57.

De Sogne, som maatte ønske saadant, kunne, af de offentlige Stiftelsers Midler, forvente sig Laan til den anordningsmæssige Jords Indkjøb for Skolelærere, naar den ikke paa anden Maade kan erholdes, end ved Kiøb; saavel som ogsaa til de fornødne nye Skolers Opførelse, eller til de nuværende Skolers anordningsmæssige Udvidelse og Forbedring. Hvilke Laan, med Renter blive at betale i en efter Omstændighederne fastsat Tid.

§ 58.

De Bidrag, enhver af Sognets Beboere, ifølge den approberede Ligning, er pligtig at erlægge til Skolen eller dens Lærer, bør udredes til den ved

Reparationen bestemmende Tid. I andet Fald inddrives de ved Udpantning efter Amtmandens Foranstaltning.

§ 59.

Skulle et Sogn befindes saa fattigt, at det ikke formaaer at afholde alle forommeldte Udgifter, bør saadant af Amtsskoledirectionen indberettes til Vort Danske Cancellie, som er bemyndiget til at skaffe Sognet Understøttelse, ved Ligning paa Amtet blandt de øvrige offentlige Udgifter.

§ 61.

Paa det at Skolelærerens Løn, uden altfor stor Byrde for Landboerne, kan forbedres, blive, naar de nuværende Degne afgaae, Degne-Indkomsterne herefter at fordele imellem Skolelærerne i Sognet, saaledes, at enhver nyder Degne-Indkomsterne for hans Skoledistrict; dog under de Vilkaar, som i Skolelærerens Instruktion bestemmes.

Dersom der ere flere Skolelærere i eet Sogn, skal den af dem, som Sognets Skolecommission finder bedst skikket til at være Kirkesanger, beskikkes dertil, og derfor nyde 10 Rbdlr. S.V. mere, end hvad ham ellers som Skolelærer, kunne tilkomme.

§ 62.

Skolelærer-Enker kunne tillægges i Pension af deres afdøde Mands Embeder, indtil 1/8 Deel af samme faste Indkomster, efter Vort Danske Cancellies nærmere Bestemmelse i hvert enkelt Tilfælde.

§ 63.

Der skal, i ethvert Amt, oprettes en Hjelpekasse for Skolelærere i Amtet, hvis Bestemmelse skal være: 1) at forskaaffe gamle afgaaede Skolelærere, saavelsom og Skolelæreres Enker, forhøjet Pension, i Forhold til deres Trang; om mueligt ogsaa Huuslye og Brændsel. 2) Ved overordentlige Til Indtægt for saadanne Hjelpekasser skal af hver Kirkesanger og Skolelærer i Amtet, som har tiltraadt de fulde, for ham ved denne Anordning fastsatte Indkomster, ydes aarlig een Tønde Bygs Værdie efter hvert foregaaende Aars Capitelstaxt; samt af hvert Sogns Skolekasse svares 1 Rbdlr. S.V. aarligen. Saa skulle og de Degneboliger og tilliggende Jorder, som ikke behøves til de nye Skoler, sælges eller bortleies til Fordel for de nævnte Hjelpekasser; dog at den sidste Degn, samt hans Enke og Arvinger,

forlods erholde, hvad dem tilkommer efter Recript af 8de May 1751, i Tilfælde af at Boligen har været købt; og, dersom denne har været lovligent pantsat, bør den laante Capital, med Renter, iligemaade først til Vedkommende udredes.

§ 64.

Ved Kirkesangers og Skolelærers Afgang fra Embedet, blive Indkomsterne at dele imellem ham, Enke eller Arvinger, og den tiltrædende Kirkesanger og Skolelærer, saaledes:

- a) Af den i § 55 Lit. a, ommeldte Lønning, bør den Fratrædende, hans Enke eller Arvinger, nyde saa mange 1/12 Dele, som han har tient Maaneder i det løbende Aar, beregnet fra Nytaar til Nytaar.
- b) Samme Grundsætning bør følges, i Henseende til de i § 61 bestemte særdeles Indkomster for Kirkesanger-Embedet, og Producterne af den, i § 55 Lit. d, benævnte Jordlod; dog at i dette sidste Tilfælde, Omkostningerne paa Jordens Dyrkning, Besaaing og Indhøstning forlods godtgøres efter uvillige Mænds Skøn.
- c) Af, det i § 55 Lit. b, bestemte Brændsel, beregnes de 2/3 dele paa Vintermaanederne, nemlig fra November til April Maanedes Udgang, og den øvrige 1/3 Deel til de andre Maaneder i Aaret; og Aaret bør, i denne Henseende, regnes fra 1ste Novbr. til 1ste Novbr. Den afgaaende Skolelærer, hans Enke eller Arvinger, nyde deraf den forholdsmaessige Andeel for saa mange Maaneder, som han har tient, af det løbende Aar. Det øvrige, for Aaret leverede, Brændsel bør afgives til hans Eftermand i Embedet.

Den fratrædende Skolelærer, hans Enke eller Arvinger, skulle beholde Indkomsterne til Udgangen af den Maaned, i hvilken Vacance indtræffer, og være berettigede til at beboe Skolebygningen, indtil Eftermanden er kaldet. Det paaligger Sognecommissionen, saavidt mueligt, at drage Om-sorg for, at afdøde Skolelæreres Enker kunne erholde passende Bolig, naar de udflytte fra Skolebygningen.

9de CAPITEL.

Om Skolekassens Indtægt, Udgift og Bestyrelse

§ 66.

Til ethvert Sogns Skolekasse skal henlægges følgende Indkomster:

- 1/ De saakaldte Lysepenge.
- 2/ De Penge, som paa Fastelavns Søndag og Søndagen efter Michelsdag indkomme i de Tavler, der da skulle ombæres for Skolekassen. I denne Anledning skal Præsten, den foregaaende Søndag opmuntre Menigheden til efter Evne at vise Goddædighed imod Skolerne.
- 3/ Andre frivillige Gaver, hvilke, tilligemed Givernes Navne, skulle antegnes i en dertil indrettet Bog, som i Skolen bevares.
- 4/ De, der eie eller ere beneficerede med Konge- og Kirke- Tiender, skulle betale 1 1/2 Rbsk. S.V. i aarlig Afgift for hver Tønde Hartkorn, af hvilken de oppebærer Tienden.
- 5/ Endeligen skulle de Bøder, som nogen maatte vorde tilpligtet at udrede for medelst Overtrædelser imod denne Anordnings Bud, altid tilfalde Skolekassen i det District, Forseelsen er begaaet. Saadanne Bøder indkræves af Skoleforstanderen; men, i Mangel af mindelig Betaling, udpantes de ved Sognefogeden efter Amtmandens Ordre.

§ 67

Af Skolekassen skal udredes:

- 1/ Udgiften til de nødvendigste Lærebøger for fattige Børn, hvis Forældre, Værger eller Huusbønder ikke kunne bekoste samme.
- 2/ Skrivepapir, Penne og Blæk til samtlige Skolebørn, samt Regnetavler til Brug i Skolen; dog bør ikkun de Fattige have disse Skrivematerialer for Skolekassens Regning; men, for de Formuendes Børn, bør Skolekassen, efter Skolecommissionens Bestemmelse, nyde Godtgjørelse for, hvad i denne Henseende, for dem har udlagt.
- 3/ Bibler og saadanne Læsebøger, af hvilke der behøves flere til Undervisningen i Skolen.
- 4/ Bøger, som Skolelæreren behøver, for at udvide sine Kundskaber, samt Landkaarter og andre Ting, som udfordres til Børnenes Underviisning; hvilket alt forbliver ved Skolen, som dens Inventarium og Eiendom.

§ 68.

Skolekassen skal af Sognets Skolecommission saaledes bestyres, at deraf først bestrides de Udgifter, som ere uundgaaelige nødvendige; dernæst

de nyttige Udgifter, forsaavidt Kassen tilstrækker. Til disse sidste henregnes Bøger, som ere gavnlige, endskiønt de ikke ere aldeles nødvendige, samt Kaarter, Instrumenter, og Belønninger for Børn, som ved Undervisningen særdeles udmærkes for Flid og Sædelighed.

§ 69.

Skolelæreren skal føre Regnskaber over Skolens Inventarium, og aflægge dette til Sognets Skolecommission, 2 Gange om Aaret, nemlig 1 ste May og 1 ste November, da det af Commissionen revideres og decideres; og bør Sognets Præst, paa Regnskabet, attestere: at han har efterseet alle Inventarii-Stykker, samt i hvad Tilstand han har befundet dem.

Givet paa vort Slot Frederiksberg, den 29de Julii 1814

Bilage.

Instruction for Lærerne i Almueskolerne paa Landet i Danmark

§ 1.

Skolelæreren bør paa det nøiagtigste, holde sig Vor Anordning af 29de Julii 1814 om Almueskolevæsenet paa Landet i Danmark efterrettelig, og efterkomme alt, hvad ham, i Overensstemmelse med samme, af vedkommende Foresatte befales til Skolevæsenets Fremgang.

§ 2.

Han bør stedse foregaae Ungdommen med Exempel af et Christeligt og sædeligt Levned; samt, ved beskeden Opførsel, lærerig Omgang og nyttig Veiledning, søge at forskaffe sig den Agtelse, som ene kan give Undervisningen den sande Virksomhed og Kraft.

§ 3.

I sit Forhold mod Børnene bør han forene Kierlighed med Alvorlighed, og vide at rette sig efter Børnenes Fatteevne og Gemytsstemning, samt vogte sig for at afskrække dem ved ublid Behandling; dog uden at forglemme sin Værdighed og Anseelse som Lærer.

§ 4.

Reenlighed er en nødvendig Egenskab hos velopdragne og dannede Mennesker, den er ogsaa vigtig med Hensyn til Helbredets Vedligeholdelse.

Skolelæreren bør derfor omhyggeligen paasee, at Børnene holde sig reenlige.

Erfares det modsatte, og det kan skiønnes, at det er Barnets egen Skyld, skal han advare dette; og, naar saadant intet frugter, gjære Barnet opmærksommere paa sig selv, ved at afsondre det fra de øvrige Børn og anvise det en særdeles Plads i Skolen; hvorhos Forældrene, Værgen eller Huusbonden bør gives Underretning derom. Befindes det, at Skylden har været hos Forældrene, Værgen eller Huusbonden, da da søger han at formaae disse til en bedre Omsorg for deres Børn eller Tyende; men dersom de vise sig forsømmelige, anmelder han det for Sognets Skolecommission til sammes videre Beslutning.

§ 5

Det er ogsaa vigtigt, at Børnene vænnes til Orden. I denne Henseende har Skolelæreren at paasee, at de, hver Gang de forlade Skolen, forvare deres Regnetavler, samt Skrive- og Læse-Bøger, paa et bestemt Sted, som Læreren skal anvise dem; saa bør han og have Tilsyn med, at Bøgerne holdes ordentlige og reenlige.

§ 6.

Skolelæreren har at agte paa, at Børnene vise ham den tilbørlige Ærbødighed: derfor skulle Børnene hilse ham staaende, naar han kommer ind i Skolen, og ligesaa, naar han og de, efter fuldendt Skoletid, adskilles. Ligeledes bør han venligen modtage og hiemsende dem, og, ved blid Omgang og kierlig Behandling, søge at vinde deres Tillid og gjøre dem Underviisningen behagelig.

§ 7.

I de, ved Anordningen bestemte, Tider skal han hver Søgndag holde Skole for den Ungdom, som hører til hans District.

§ 8.

Skolestuen bør til alle Tider, holdes reenlig, og i det mindste feies tvende Gange om Ugen. Naar Skoletiden er forbi, og Børnene hiemsendte, bør Vinduerne lukkes op, og Stuen udluftes.

§ 9.

I Henseende til Børnenes Inddeling i 2 Klasser, ligesom i alt andet Underviisningen og Skoletiden vedkommende, har han, paa det nøiste, at efterkomme det, som desangaaende i Anordningen er foreskrevet.

§ 10.

Han bør, med lige Omsorg og uden Forskel, antage sig alle Børns Underviisning og Dannelse.

§ 11.

Fremfor alting bør Skolelæreren søge at opvække Lærvillighed hos Børnene. Dette vil ikke falde ham vanskeligt, naar han, fornemmelig ved Læsebøgernes Afbenyttelse, kommer Børnenes naturlige Nysgerrighed til Hielp, og, ved fornuftig Vejledning, søger at forvandle den til gavnlige Videlyst. Denne Hensigt vil bedst kunne opnaaes, dels ved fattelige Anmærkninger over det, som læses; dels ved Samtaler om enkelte Ting i Naturen, som falde i Sandserne; dels endelig ved lærerige Fortællinger, som give Anledning til at vække Indbildningskraften og øve Hukommelsen; hvormed tillige bør forbindes en, oftere gientagen, Henviisning til den nyttige Anvendelse, der i sin Tid vil kunne gøres af de Kundskaber og Færdigheder, som Børnene skulle erhverve sig i Skolen. En saadan Lærmaade bør især iagttages ved de mindre Børn i 1 ste Klasse, som mere behøve Vejledning til at tænke rigtigt over, hvad der gjør dem opmærksomme, end Underviisning i Ordets egentlige Bemærkelse.

§ 12.

For at gjøre Underviisningen behagelig og nyttig for Børnene, bør han beflitte sig paa et tydeligt Foredrag, og nøie lægge Mærke til, hvorvidt Børnene have fattet det, som gienneingaaes eller læses.

I Henseende til Underviisningens forskellige Dele, bør den, af vedkommende Foresatte antagne, Lections-Tabelle nøie følges, hvorved der, ved en god Afvexling af Læregienstandene, bliver at paasee, at Børnene ikke beskæftiges med de samme Ting i længere Tid, end een Time ad Gangen.

§ 13.

Skolelæreren bør søge, at anvende enhver, i Underviisningen forekommende Leilighed til at lede og danne Børnenes moralske Tænkemaade.

Især bør han tidligen indprente dem Agtelse for Sandhed og Retskaffenhed, samt ved at fremstille passende exemplar, øve deres Dømmekraft i at udfinde, hvad Forskel der er mellem gode og slette Handlinger, og hvilke Følger de drage med sig.

§ 14.

Ved Undervisningen i Religion har han især at beflitte sig paa et til Sagens Vigtighed svarende værdigt Foredrag. Religionens Sandheder bør ei allene forklares for Forstanden, men tillige lægges Børnene paa Hiertet. Han bør derfor især udbrede sin Underviisning over de fatteligste Lærdomme og Grundsandheder, og af samme Aarsag ved smaa Børns Underviisning ikke opholde sig ved den 4de og 5te Part af Catechismen, fordi de Sandheder, som deri indeholdes, ikke passe til denne Alders Fattig-Evne.

§ 15.

Underviisningen om Formiddagen begyndes altid med andægtig Sang og Bøn, og endes med en kort Bøn og et Vers. Sangene bør vælges med Overlæg, og saaledes, at Børnene kunne fortaae dem. Bønne forretter Læreren, saavel som Børnene, staaende. Kommer et Barn for sildigt, skal det staa udenfor eller ved Døren, indtil Bønnen er til Ende, for ei at forstyrre Andagten. For de smaa Børn søger Skolelæreren Leilighed til, ved at bibringe dem de første Begreber af Christi Lærdomme, tillige at forklare Bønnens Hensigt, og giver dem passende Exemplar derpaa; samt udtolker for dem et eller andet fatteligt Vers, som opgives dem at læses udenad.

§ 16.

I Henseende til den øvrige Underviisning i Regning, Skrivning, Historie og Geographie, har han at rette sig efter det, som desangaaende i Anordningen er fastsat, og den nærmere Veiledning, ham af Skolecommissionen gives. Ved Læsningen paasees, at Børnene læse rigtigheden, tydeligen, og saaledes, at det skønnes, at de vel forstaae Meningen. Ved Skrivningen paasees, at Børnene skrive saadanne Ting, som kunne hielpe til at udvide deres Kundskaber, i Forbindelse med det, som ved Underviisningen er foredraget; samt at det ikke ved Arbeidet tillades dem at sidde i en Stilling, som enten giver Anledning til slet Skrift, eller endog kan være Helbreden skadelig. Saa bør de ældre Børn flittigen øves til selv at føre Penen, hvad de have lært i Skoletimerne. Under Regneøvelserne søger Læ-

rerer tillige at vænne Børnene til at giære Beregninger i Hovedet, uden hielp af Tavle eller Skrift. Paa Tavlen derimod bør de øves i at opsætte Regninger og Overslag, som kunne vorde anvendelige i det daglige Liv.

Med Underviisningen i Geographien forbindes en kort Udsigt over Landenes, og især Fædrelandets, Historie, ligesom og om deres Natur- og Kunst-Producter.

§ 17.

Da Underviisningen bør skee efter en bestemt Plan, saa skal Skolelæreren udkaste en Tabelle, som indeholder hans Forslag til de Slags Underviisninger, han formener at være de meest passende til hver Dag i Ugen, i de bestemte Timer, fra 1ste May til 1ste November, og fra 1ste November til 1ste May; hvilket Forslag bliver, med Sognecommissionens Betænkning, at indsende til Amtsskoledirectionens Approbation eller Forandring. Derefter skal Tabellen opslaaes i Skolestuen, paa det at enhver kan læse, hvad der i hver Time skal foretages.

Skolæreren maa ikke, uden vigtige Aarsager, afvige fra denne Tabelle; og, naar saadant skeer, bør han antegne det, tilligemed Aarsagen dertil, i sin Journal over Børnenes Skolefliid.

§ 18.

Ordenen, efter hvilken Børnene skulle sidde i Skolen, bliver at bestemme ved de anordnede Examina, efter de derved meddelte Characterer for Fliid og Fremgang, saavel som og for sædelig Opførsel; hvorved tillige iagttages, at Drengene og Pigerne sættes paa særskilte Bænker, saa at ikke begge Kiøn sidde imellem hinanden.

§ 19.

Det skal være Skolelæreren tilladt, at lade Børnene gaae ud af Skolen een Gang om Formiddagen og een Gang om Eftermiddagen, hver Gang eet Kvarter, for at forfriske sig.

§ 20.

Skolelæreren skal holde en ordentlig Protokol over alle Børn i hans Skoledistrict, som endnu ei have været til Confirmation, og som kunne søge Skolen, fra den Tid, de have fyldt det 6te Aar.

§ 21.

Det paaligger Skolelæreren at paasee, at Børnene ikke forsømme Skolen eller Kirken. For at opfylde denne Pligt, skal han, i Journalen over Børnenes Flid, anføre, naar et Barn er kommet for sildigt, eller ganske erudeblevet af Skolen. Ligeledes anmærkes deri: om det har været flittigt og anstændigt, eller gjort sig strafskyldig. I denne Journal, som bør føres efter et, af Amtsskoledirectionen meddelt, Schemma, anføres tillige: naar Skolen ikke er bleven holdt, og af hvad Aarsag. Journalen maae tillige være i Skolen, og, efter Forlangende, forevises i Skolecommissionen og til de Medlemmer af samme, eller andre Foresatte, som begiere at see den, ved deres Besøg i Skolen.

§ 22.

Et Barn, som oftere kommer for sildigt, eller udebliver fra Skolen, uden gyldig Aarsag, skal af Skolelæreren, naar det er Barnets Skyld, Ligesaa mange Dage, som det er kommet for sildigt eller udeblevet af Skolen, udelukkes fra al Deeltagelse i de Fornøielser og Friheder, der tillades de øvrige Børn. Men skulde Barnet saaledes vedblive en heel Uge, da skal Læreren desuden, efter Omstændighederne, flytte det een eller flere Pladser ned: og dersom en saadan Straf endnu ikke hjælper, da har han at anmelde det for Sognets Skolecommission, som nærmere bestemmer, hvorledes et saadant Barn, for gientagen Forsømmelse, bør straffes. Er derimod Skylden hos Forældrene, Værgen eller Huusbonden, da forholdes efter Anordningens 17de §.

§ 23.

Skolelæreren haver i Henseende til Børn, som have smitsomme Sygdomme, eller smittende Udslæt, at paasee Overholdelsen af Anordningens § § 14, 15.

Skulde Forældre eller Foresatte, sende et Barn i Skolen, der har saadan Sygdom, eller Udslæt, da bør Læreren ufortøvet sende det tilbage til dets Hiem, og lade Forældrene, Værgen eller Huusbonden vide Aarsagen. Saa bør han og anmelde det for Skolecommissionen, til sammes videre Foranstaltning. Iøvrigt paalægges Skolelæreren, at iagttage de i Anordningerne om Vaccinationen bestemte Forskrifter, samt, efter bedste Evne, at fremme Skoleungdommens Vaccination.

§ 24.

Skolelæreren bør søge at befordre Børnenes gode Opførsel og Flid, dels ved at opmuntre de sædelige og flittige, dels ved at paalægge de vanartige og efterladende en forholdsmæssig, og til Forbedring sigtende, Straf.

§ 25

Han skal, ved den ham betroede Skoletugt, omhyggeligen vogte sig for Partiskhed, Lidenskab og deraf flydende Overilelse. Især maae han, ved en forsigtig Uddeling af Opmuntringer og Straffe, forebygge, at Børnene ikke, ved Opmuntringerne, forledes til Egen nytte eller Forfængelighed, og at de, ved Straffene, hverken forhærdes, eller gøres modløse.

§ 26.

De Børn, som udmærke sig ved Flid og sædelig Opførsel, maae Skolelæreren belønne og opmuntre:

- 1) ved at give dem Tilladelse til at øve sig i adskillige Lege, efterat Underviisningen i Skolen er endt, naar Aarets Tid og Veirig tillade det;
- 2) ved at undervise dem, som have Lyst og Evne dertil, i at plante, pøde og udføre andre Hagedyrknings-Sysler;
- 3) ved at betroe de sindigste og skikkeligste et Slags Opsigt over de øvrige, ved deres fælles lege.
- 4) Ligeledes ventes det af Skolelæreren, at han, saafremt han er musikkyndig, vil anvende Underviisning i at spille paa et eller andet Instrument, som en Belønning for de flittige Børn, der findes skikkede til at modtage saadan Underviisning.

§ 27.

I Henseende til Straffene, bør Skolelæreren især afholde sig fra al saadan Behandling, som enten kunde have skadelig Indflydelse paa Børnenes Legemer, eller være den, med Straffen tilsigtede Forbedring iveien.

Han maae aldrig tillade sig, at give Børnene Ørefigen, Stød eller Slag med Haanden, at knibe dem, eller bruge Skiildsord imod dem. Ligesaa lidet maae han indføre nogen Skambæk eller Skamkrog; og overalt ingenlunde betiene sig af vanærende Straffe, som kunne qvæle Ærefølelse, og mere tiene til at forhærde, end forbedre det.

Foruden de Revselsler, som i det foregaaende ere bestemte for Børn, der ei iagttage den fornødne Reenlighed, saavelsom for dem, der forsømme Skolen, har Skolelæreren et Tvangsmiddel mod de uskikkelige eller ulydige Børn, ved ei at tillade dem at tage Deel i nogle af Legetimerne.

De Børn, som ere under 10 Aar, har han desuden Ret til at Straffe med et lidet Riis; de større med en tynd Tamp, uden Knuder.

I Tilfælde, hvor Skolelæreren anseer de Straffe, som det er ham tilladt at bruge, for at være utilstrækkelige, efter Forseelsens Beskaffenhed, bør han indberette det til Sognets Skolecommission, og af samme vente nærmere Forholdsregler.

§ 28.

Ved den, i Anordningens 28de § ommeldte, Underviisning for dem, som have været til Confirmation, bør Skolelæreren tage Anledning til at udvide og befæste de Kundskaber, som disse allerede forhen have erhvervet sig; samt især benytte sig af den Indflydelse, en saadan vedvarende Underviisning vil give ham, til at gjøre dem bekendte med de Pligter, som deres modnere Alder og forandrede Vilkaar medføre; og saaledes, efter Muelighed, fremme Sædelighed, Fliid og huuslig Lyksalighed blandt Land-Almuen.

§ 29.

Med den ham anbetroede Ungdoms Forældre, eller andre Foresatte, bør Skolelæreren stedse søge at leve i god Forstaaelse. Han bør, ved givne Leiligheder, underrette dem om deres Børns Opførsel og giorte Fremskridt, samt efter Evne, være dem behjælpelig med gode Raad i Henseende til Børnenes Opdragelse. Naar de besøge Skolen, bør han ogsaa der venligen imodtage dem, og tillade dem at være overværende ved Underviisningen; dog at denne ikke derved i nogen Maade afbrydes.